

19729

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTUSU
GIYİM ENDÜSTRİSİ VE GIYİM EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

Görüşülmesi Uygundur.

Yrd. Doç. Dr. Tayyip Duman

7. 7. 1990

KÜTAHYA GELENEKSEL KADIN
GIYSİLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Tayyip DUMAN
Tezi Hazırlayan : Fatma KOÇ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ANKARA 1990

ÖNSÖZ

Yurdumuzun bütün bölgelerinin kendilerine has güzellikte mahalli giysileri vardır.Bu giysilerin ortak noktaları varsa da bunlar hem şekil, hem de süsleme bakımından farklılık arzederler.

Kütahya geleneksel kadın giysileri, gerek süslemelerindeki zevk ve ahenk, gerekse kalite ve sanat değeri bakımından bu gibi giysilere kayıtsız kalanlara dahi tesir edecek özellikte ve zenginliktedir.Ne yazık ki 20 inci yüzyıl zevk ve sanat anlayışı karşısında bu değerler hızlı bir şekilde terkedilmişlerdir.Dikilmelerinde kullanılan kumaşların temininin bugün hemen hemen imkansız olması, bu giysileri vücuda getirecek sanatkarların artık yetişmemesi ve maliyetlerinin çok yüksek oluşu bu kayboluşu hızlandırmaktadır.

Bu araştırma, bu hızlı yok olmaya karşı Kütahya geleneksel kadın giysilerinin tespiti ve özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın yürütülmesi sırasında her aşamada büyük yardımlarını gördüğüm değerli hocam Yrd.Doç.Dr.Tayyip DUMAN'a, anketin uygulanmasında ve yazım aşamasında yardım, desteğini gördüğüm eşim Kemal KOÇ'a, sahip oldukları geleneksel giysileri bizden esirgemeyen Kütahya halkına içtenlikle teşekkür etmeyi görev sayarım.

Fatma KOÇ

Ankara,1990

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

Önsöz.....	1
içindekiler.....	ii
Tablolar Listesi.....	iii
 BÖLÜM I GİRİŞ.....	 1
Giyimin Tanımı.....	1
Giyimin Tarihçesi.....	2
Giyime Etki Eden Faktörler.....	5
Kütahya Hakkında Genel Bilgi.....	7
Problem.....	11
Amaç.....	11
Önemi.....	13
Sınırlılıklar.....	14
Tanımlar.....	15
Literatür Özeti.....	17
 BÖLÜM II METOT VE MATERYAL.....	 20
Araştırma Kapsamı ve Örneklem Seçimi.....	20
Verilerin Toplanması ve Analizi.....	21
 BÖLÜM III BULGULAR VE YORUM.....	 23
Geleneksel Giysilerde Kullanılan Kumaşlar....	28
Sokakta Giyilen Geleneksel Giysiler.....	34
Gündelik Giyilen Geleneksel Giysiler.....	45
Özel Günlerde Giyilen Geleneksel Giysiler....	62
Giysi Sahiplerinin Görüşleri.....	132
 BÖLÜM IV SONUÇ VE ÖNERİLER.....	 148
Sonuç.....	148
Öneriler.....	152
Özet.....	153
 KAYNAKLAR.....	 154
 EKLER.....	 157

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO

Sayfa

1.Araştırma Yapılan Yerler ve Yaşlara Göre Dağılım...	22
2.Geleneksel Kadın Giysilerinin Dağılımı.....	24
3.Giysi Çeşitleri ve Dağılımı.....	25
4.Giysilerde Kullanılan Kumaşlar.....	27
5.Süslemede Kullanılan Malzemeler.....	31
6.Geleneksel Kadın Giysilerinin Temini.....	132
7.Giysilerin Temin Ediliş Yılları.....	133
8.Giysilerin Geçmişten Günümüze Değişiklik Durumu.....	134
9.Giysilerin Değişime Uğrama Sebepleri.....	135
10.Değişikliğe Uğramayan Giysilerin Değişikliğini isteme Durumu.....	136
11.Değişikliğe Uğramayan Parçalar.....	137
12.Geleneksel Giysilerde Kullanılan Süsleme Teknikleri..	138
13.Giysinin Yaşlara Göre Özellik Gösterme Durumu.....	139
14.Giysilerin Ailede Kullanımı.....	140
15.Giysilerin Kullanım Özellikleri.....	141
16.Giysilerin Kullanışlılık Durumu.....	142
17.Giysilerin Uyandırdığı Duygular.....	143
18.Giysilerin Genç Kuşaklara İntikali.....	144
19.Giysiyi Elde Bulundurma Sebepleri.....	145
20.Giysiyi Değerlendirme Durumu.....	146
21.Sahip Olmak İstenilen Giysiler.....	147

BÖLÜM I

GİRİŞ

A.Giyimin Tanımı

Barınılacak bir yuva,besin ve giyim insanların en birincil ihtiyaçlarını teşkil eder.Bunlardan giyim vücudu dış etkilere karşı koruyan bir araç olduğu kadar, süslenme arzusunu yerine getirdiği için de bir sanattır.Giyim ilkel insanlardan beri korunma ve süs olarak kullanılmıştır.Geçmişte sade bir konu olan giyim tarihin akışı içinde sosyal durumun gelişmesine paralel olarak değişikliğe uğramıştır.

Giyim vücudu dış etkilere karşı koruyan doğal bir ihtiyaç olduğu kadar, kişisel görünüş, başarı ve günlük yaşayışımıza etki yapan faktörlerden biridir.¹

İyi ve temiz giyinen bir insan,elbisenin güzelliği ve iyi görünüşü etkisiyle kendisinde bir güven duyar.Bu güven duygusu ise onun rahat konuşmasını, hareket etmesini hatta düşünmesini etkileyebilir.

İnsan hayatı için bu kadar önemli olan giyimin özelliklerinden biri, vücut ısını ayarlaması ve normal sıcaklığı korumasıdır.Çünkü; giyim vücutta terleme nedeniyle oluşan suyun ani kaybını önleyerek, vücut ısısının birdenbire düşmesine ve üşümeye engel olur.

Giyim bütün olarak bir kültür ürünüdür ve doğrudan doğruya insanla ilgili olduğundan, insanın yaşam biçimini belirten göstergedir.Dahası maddi bir kültür ögesi olarak etnografyanın kapsamına girerken,manevi değerleri açısından

¹ Erwin Mabel,Clothing for Moderns (New York:1955),S.1

halkbilim alanı ve kapsamı içine girmektedir.

B.Giyimin Tarihçesi

Giyim tarihi incelenecek olursa, giyimin eski devirlerden bugüne dek pekçok evreler geçirdiği görülmür. İnsanlar bulundukları uygarlık seviyesine göre giyimler yaratmışlar; her ulus kendi örf, adet ve inanışlarına, yaşama şartlarına göre giyimlerini şekillendirmiştir.

Ortaçağın, giyim bakımından tarihi devirler arasında ayrı bir yeri vardır. Bu devirde giyim fizyolojik ihtiyaçları karşılayan korunma aracı olmaktan çıkmış, güzelliği tamamlayan süslenme özelliği kazanmıştır. Bu çağın erkek ve kadın kıyafetlerinde sırma ve diğer işlemler, ağır ve zengin elbiseler yer almıştır.² 16 ncı ve 17 inci yüzyıl giysileri renkli ve değerli taşlarla işlenirken, 17 inci yüzyılın ikinci yarısında kadın giysilerinin ön kısımları dantelalarla süslenmiştir. 20 inci yüzyıl başlarında vücutları ince gösteren korse kullanılmış ve bundan sonra kadınların etekleri kısalmıştır. I inci Dünya Savaşı'ndan sonra sinemanın gelişmesi ve her tarafa hızla yayılması kadın giysilerini önemli ölçüde etkilemiştir. II inci Dünya Savaşı da, kadınların giyinmeleri üzerine önemli etkiler yapmıştır. Savaş sırasında çeşitli yerlerde görev yapmak zorunda kalan kadınlar, daha sade ve daha pratik giysilere ihtiyaç duymuşlardır. Ancak; savaş sonrası moda akımı bütün dünyayı etkisi altına almış, insanların giysilerini bu doğrultuda biçimlendirdikleri görülmüştür.

² Fatma Bayraktar, Giyim (Ankara:1983), s.1

Türk kadın giysilerinin tarihçesi kısaca ele alınacak olursa:

Osmanlı-Türk toplumunda kadının değişen sosyal durumu, kadın giysileri üzerinde de etkisini göstermiştir. Tanzimat, Meşrutiyet, Mütareke ve Cumhuriyet devirleri bu değişimin belirli dönüm noktalarıdır.

Tanzimat'tan önce ve Tanzimat devrinde kadın giyimine ve moda ya etki yapan başlıca faktör, kadının sosyal hayatta rolünün az olmasıdır. Kadının sosyal hayatında değişmelerin görülmediği devirlere ait en eski kadın giysisi şalvar ve gömlektir. Hangi sınıfa mensup olursa olsun, kadın gerek misafir kabulünde, gerek ziyaretlerinde şalvar ve gömlek üzerine üç etekli işlemeli elbise giyerdi.

Gömlek biçimleri zamanla değişiklikler geçirmiş, ilk zamanlarda kollar yerlere kadar uzunken, sonraları kısalarak daha pratik bir şekil almıştır.³

Lale devrinde kadınların mesire hayatına karışması giyinme ve süslenmede büyük bir incelik meydana getirmiştir. Yaşmaklar gitgide o kadar ince kumaştan yapılmaya başlanmıştır ki, giysi korunma ve örtünme fonksiyonunu kaybedip, bir nevi süs şeklini almıştır.

II inci Mahmut devrinde erkek giysilerinde olduğu gibi kadın giysilerinde de büyük değişmeler olmuştur. Abdulhamit devrinde Avrupa modalarına uygun olarak korsajlı, balınlı ve bugünkü döpiyesleri hatırlatan giysiler, arkası kabarık etekler yapıldığı; ancak bu

³ Mukaddere Taşcıoğlu, Türk-Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu Ve Kadın Kıyafetleri (Ankara: Kadının Sosyal Durumunu Tetkik Kurumu Yayınevi, 1958), s.5.

biçimlerin sırma işlemlerle geleneksel özelliğini muhafaza ettiği görülmektedir. Bu devirde dış giyside de önemli bir değişme olmuş; ferace yerine çarşaf kullanılmıştır. Çarşafın Araplardan alındığı tahmin edilmektedir. II inci Mahmut devrinde çarşaf çıkmış, Abdülhamit ve Mehmet Reşit zamanlarına kadar ferace kullanılmıştır.

Meşrutiyetin ilanı, o zamana kadar oluşan fikir hareketlerinin uygulanması için uygun bir ortam getirmiştir. İşte kadının sosyal durumunun kuvvetli bir sembolü olan dış giyiminin bir konu olarak ele alınması ve çarşaf üzerinde ilk değişmelerin yapılması bu devirde başlar. Torba çarşaf; etek ve pelerin olarak iki parçaya ayrılır. Etek, belirli bir moda konusu olarak çeşitli şekiller gösterir.⁴

Meşrutiyet yıllarında sayfiyelerde kullanılan diğer bir giysi de yeldirme ve maşlahtır. Yeldirme bu devirde Avrupa giyimine en yakın bir giyim tarzı olarak tespit edilmektedir. Feracenin geliştirilmiş şekli olan yeldirme ile manto arasında kuvvetli bir benzerlik bulunmaktadır.

Meşrutiyetten mütarekeye ve Cumhuriyete kadar kadının sosyal durumunu tayin eden kuralların, adetlerin kuvvetlerini kaybettiği; Batı toplumlarına ait değerler karşısında durumlarının sarsıldığı, bu kural ve değerlere karşı fertlerin inançlarının gevşediği tespit edilmektedir. Topluma giren bu yeni değerler, kadının hayatı üzerinde esaslı değişmeler meydana getirmiş olduğu gibi, giyside de önemli etkisi görülmüştür.

Cumhuriyet döneminde; kıyafet inkılâbı, öğrenim

⁴ Neriman Görgünay, Erzurum Merkez ilçesi ile Civar Köylerinde Kadın Giyimi Üzerinde Araştırmalar (Erzurum:1973), s.30.

hayatında kaydedilen batılılaşıma hareketi, kadının ekonomik hayata iştiraki gibi etkenler kadın giyimini etkileyen temel unsurlar olmuş ve bir değişme sürecine girilmiştir.

Ana hatları ile ortaya koyulan bu yavaş değişme şüphesiz ki toplumun her safhasında herkes tarafından kabul edilmiş değildir.Bugün bile bazı yerlerde çarşafın hatta feracenin kullanılmakta olduğu görülür.

C.Giyime Etki Eden Faktörler

Giyim bütçe ile ilgili hususlardan biri olup, aile bütçesinde önemli bir yer işgal eder.Giyim masrafı, bir çok faktörlerin etkisi altında olmakla beraber, özellikle ailelerin gelirleri ile orantılı olarak değişmektedir.

Şehir aileleri köy ailelerine nazaran giyim için daha fazla masraf etme imkânına sahiptirler.Gerek kadın ve gerekse erkekler, gençliklerinde giyime ; orta ve yaşlı zamanlarından daha fazla para sarfederler.

Genellikle giyim ihtiyaçlarının saptanmasında sosyal durumun etkisine inanılmaktadır.Bir kimsenin şahsi giysileri; muayyen yerde ve zamandaki normal sosyal hayata uygun olan giyimlerini kapsar.Sosyal olarak neyin makbul olduğunu grup hareketleri tayin eder ve bu nedenle, neyin doğru ve yerinde olduğu hususunda şahsın kendi bilgisi ve genel pratiği buna etki yapar.⁵

Şahıs ve aile için giyim düzeni artık sadece günlük elbise sağlanması ve üstün kaliteli kumaşlardan giysi yapımı olmayıp:

a.Sosyal grup içerisinde iyi giyim, görünüş anlayışının ne olduğunu bilmeyi

⁵ Aynı, s.2.

b.Gerek günlük ve gerekse özel ihtiyaçlar için gerekli kumaş ve modelleri maksada uygun seçmeyi

c.Giyim materyallerinin kullanılış ve korunması hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirir.

Giyim anlayışı ise; giysi seçimini etkileyen faktörler hakkındaki bilgilere bağlıdır.Bu yüzden her ülkenin giyim standartları ülkenin her bir bölgesinin kültür durumuna, iktisadi seviyesine, mesleki ve sosyal gruplaşma durumuna ve yaş düzeyine göre değişmektedir.

Giyimde esas amaç korunma, iffet ve süslenmedir.Bu üç ögenin önem derecesi sosyal, milli ve dini gruplardaki farklılara göre değişmektedir.Türk köylerindeki durum daha başka bir manzara arzeder.En karakteristik görünüşü, birçok köylerde köylünün mevcut giysi seçimindeki tecrübelerinin sınırlı olması ve dolayısıyla birbirine benzeyiştir.Komşularından ayrı olma tehlikesi nedeniyle, yeni birşey denemekten ziyade, aynı çeşit giyime devam etmek en kolay yoldur.

Giyimin dayandığı belli başlı değerler sağlık, temizlik, iktisadi durum, güven, mevcut adetlere intibak, şahsiyet ve güzelliik takdiri gibi hususlardır.

Türk köylü kadınları giyimde alışkanlıklarının, çevrenin, örf ve adetlerinin o kadar etkisinde kalmışlardır ki; bunun yanında diğer kıymetler dikkate alınmamaktadır.Sosyal kuralların değişme şekillerinden biri olan giyim, hayat boyunca devam eden bir ihtiyaçtır ve ulusların kültür, uygarlık alanındaki hareketlerinin etkisi altında kalmıştır.

Giyimde değişikliğe yol açan en önemli sebep "Moda" dır."Moda" sözcüğü herşeyden önce giyim ve davranış

konularında ağır basan görüşlerin yanısıra estetik ve toplumsal kuralları, inanç alanındaki anlayış değişikliklerini belirtir. Bir modanın başlama ve değişme nedenleri, amaçları oldukça karmaşık şartlara bağlıdır. Uzun süreli modaları yararlılık ilkesine bağlamak gelenek olmuştur. Dahası bireyin kendini toplumdan ayrı tutma isteği de etkindir. Batı kültürüyle yetişen birey, hem onun benzerliklerinden ayrı, hemde onlar gibi olma çabasındadır. Moda, bu çelişkili "olma isteği" yüzünden belirli sınırlar içindedir, öncelikle ve daha çok kentleri etkilemiştir.⁶

Başka bir deyişle; ekonomik gelişim sonucu, yaşam biçimlerinin farklılaşmasıyla giyim de değişimlere uğramıştır. Geleneksel tarımcı, hayvancı kültürlerin ya da toplumların ekonomi biçimleri değişmediği sürece Batı Anadolu'nun bazı kesimlerinde görüldüğü gibi moda bu toplulukların giyim geleneklerini etkileyememiştir.

Giyinenin sosyal durumunu, yaşını ya da dönemini, kişilik ve karakterini, ekonomik durumunu ve toplumsal yerini belirleyen giyim; bireysel, toplumsal ya da ulusal özellikler gösteren bir olgudur. O toplumun ya da ulusun coğrafi konumu ve tarihi, sosyo-ekonomik şartları giyim kavramının oluşumundaki önemli sebeplerdir. Bu nedenle araştırmanın yapıldığı Kütahya ili hakkında genel bir bilgi vermek faydalı olacaktır.

D.Kütahya Hakkında Genel Bilgi

a.Kütahya'nın Tarihçesi

Anadolu'nun en eski şehirlerinden biri olan Kütahya'nın kuruluş tarihini tespit etmek mümkün

⁶ "Moda" Meydan Larousse Büyük Lügat Ve Ansiklopedi, VIII inci Cilt, s.857

olmamaktadır. Ancak antik kaynaklar bu şehri Esop'un doğduğu memleket diye bildirirler ki; bu takdirde Kütahya'nın M.Ö.VI inci yüzyılda mevcut olması gerekmektedir. Şehrin ismi eski kaynaklarda Cotyaeum, Cotyaium şeklinde geçmektedir

Kütahya, Romalılar zamanında hristiyanlığın önemli merkezlerinden biri halini gelmiştir. Roma imparatorluğunun ikiye ayrılması üzerine Bizans imparatorluğu hakimiyetine giren Kütahya'nın bu devirde önemi daha da artmıştır.

Malazgirt zaferini takip eden yıllarda Anadolu'nun fethine girişen Türkler, iznik merkez olmak üzere kurulan Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuşlar ve 1075-1078 yıllarında Kütahya Türklerin eline geçmiştir.

Kütahya I inci Haçlı ordularının Anadolu'ya girmesine kadar Türklerin hakimiyetinde kalmıştır. Haçlıların ele geçirdikleri yerleri, daha önce yaptıkları bir antlaşma gereğince Bizans'a terketmeleri sonucu, Kütahya 17 senelik bir Türk hakimiyetinden sonra tekrar Bizans'ın eline geçmiştir. Takip eden yıllarda Türklerin ve daha Selçuklu şehzadeleri arasında süren taht kavgaları esnasında tekrar Bizans'ın eline geçtiği anlaşılan Kütahya 1233 tarihinde son kez Türklerin hakimiyetine girmiştir.

Anadolu'nun Moğollar tarafından istilasına sebebiyle Kütahya ve çevresine yerleşen Türmenler ile aynı tarihlerde Kütahya merkez olmak üzere bir beylik kuracak Germiyan aşiretinin Kütahya'nın tarihini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir.

Kütahya Germiyan Oğulları zamanında tarihinin en parlak devirlerinden birisini yaşamış, iktisadi ve fikri bakımdan büyük gelişmelere sahne olmuştur. Beyliğin merkezi olması nedeniyle Kütahya'da birçok mimari eserler inşa edilmiş, şair ve fikir adamları bu şehirde toplanarak eserler yazmışlardır.

Kütahya ve diğer Germiyan memleketleri 1429 yılında Osmanlı idaresine geçmiş, önce sancak olarak idare edilmiş, 1451 de Anadolu beylerbeyinin merkezi, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni devirlerinde ise Anadolu seferlerinde hem bir toplanma yeri hemde önemli bir yol uğrağı olmuştur.

Milli Mücadele yıllarında çok önemli görevleri yerine getiren Kütahya Yunan işgalini yaşamış ve kısa süren işgal devresinden sonra Türk hakimiyetine girmiştir.⁷

b.Coğrafi Durumu

Kütahya ili, iç Anadolu ile Batı Anadolu arasındaki geçit alanı üzerinde bulunur.Kütühya'yı doğu komşusu olan Eskişehir'den ayıran sınır, coğrafyacıların iç Anadolu'ya batıdan çizdikleri huduta hemen hemen karşılık gelir.Güneydoğuda Afyon, güneyde Uşak, güneybatıda Manisa ile kuşatılan Kütahya, batıda Balıkesir, kuzeyde Bursa ve Bilecik illeri ile çevrilidir.11429 kilometrekare tutan yüzölçümü ile, orta büyüklükteki illerimizden sayılır.

Kütahya ili toprakları iç Batı Anadolu eşiği adı verilen ve Ege bölgesine bağlanan coğrafi bölümün orta kısımlarını kaplar.Bu eşik, iç Anadolu'yu batıda Ege denizine doğru çukur ovalarla alçalan sahalardan ayırır.

Kütahya iklimi, doğudaki iç Anadolu'nun sert ve az yağışlı iklimi ile, Marmara ve Ege havzalarının mevsimleri arasındaki sıcaklık farkları nispeten daha az, yağışları daha bol iklimi arasında bir geçit teşkil eder.Bir kara ikliminden daha çok sert bir deniz iklimine sahiptir.

Kütahya bölgesinde esen rüzgârların en önemlileri,

⁷ Hakki D. Yıldız,"Kütahyanın Tarihçesi," Kütahya (İstanbul:1981),s.35.

serin ve soğuk rüzgârlardan sayılan poyraz ve karayeldir.Lodos gibi sıcak rüzgârlar ikinci derecede kalır.Soğuk rüzgârların her mevsimde esmesi yüzünden yaz ayları dahi serin geçer.

Birbirine paralel iki dağ dizisine sahip olan Kütahya akarsuları bakımından kaynakları üç deniz havzasına bağlıdır.Doğuda kalan dağ dizisi, Kütahya ilinin doğu hududu boyundan geçer ve Türkmen dağı boyunca 1800 metreye yükselir, Domaniç dağları üzerinden Uludağ'adoğru uzanır.ikinci dağ dizisi daha batıdadır.Kütahya ilinin en yüksek noktası olan Murat dağı, bunun kuzeybatısında Şaphane dağı, Eğrigöz dağı gibi zirveler bu ikinci diziye aittir.⁸

c.Nüfus Durumu Ve İdari Bölünüşü

1985 genel nüfus sayımında, merkez ilçe ile birlikte yedi ilçeye sahip olan Kütahya' nın; 1990 yılında ilçe sayısı onüç çıkmıştır.

Bu ilçeler ve bunların 1990 genel nüfus sayımına göre nüfusları aşağıdaki gibidir:

<u>ilçe</u>	<u>Merkez Nüfusu</u>	<u>Köy Nüfusu</u>
Merkez	131286	45060
Altıntaş	5509	19154
Aslanapa	2238	13264
Dumlupınar	3544	3175
Domaniç	3758	17919
Emet	12280	26955
Çavdarhisar	4676	10770
Gediz	14705	52252
Tavşanlı	36859	59678
Şaphane	3834	6355
Simav	13666	77106
Pazarlar	3764	9836
Hisarcık	4135	11910

GENEL TOPLAM:593728

⁸ Murat Özövez,"Kütahyanın Coğrafi Durumu,"Turizm Dergisi,7,11/30(Ekim 1963),s.3.

Problem

Giyim; önceleri insanlar için fizyolojik bir ihtiyaç iken, sonraları ise süs olmuştur. Kadının yaradılışındaki süslenme ihtiyacı ise değişik ve süslü giyim eşyalarının meydana gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle kadın giysileri zengin ve çeşitli olup yörelere göre bazı değişiklikler gösterir.

Geleneksel kültürümüzün bir parçası olan geleneksel giyim, günümüzün koşulları içinde kaybolmakta ya da dejenere olarak fonksiyon ve şekillerini yitirmektedir. Ekonomik değişime paralel olarak yaşam biçimlerinin farklılaşması, giyimde de birçok değişikliğe neden olmaktadır. Bu durum şehirlerde hızlı, kırsal kesimde daha yavaştır. Kırsal kesimde bazı topluluklar, geleneksel giyimlerini kısmen muhafaza edebilmişlerdir. Ancak bunlar da hızla yok olmakta, konuyu belgeleyecek materyalleri bulmakta güçlük çekilmektedir.

Araştırma kapsamına alınan Kütahya ili ve yöresi için de geleneksel giysilerde bir yok oluş söz konusudur. İşte, hızlı yok olmaya yüz tutan bu giysileri tesbit etmek, incelemek, ve özelliklerini ortaya çıkarmak bir problem olarak görülmektedir.

Amaç

Giyim aslında doğal çevrenin etkisi ile biçimlenmesine rağmen, geleneksel giyim toplumsal özelliklere göre değer almış olduğundan artık değişmezlik kazanmıştır.⁹ Bu giysilerin oluşumunda doğal çevre doğrudan

⁹ Ayten Sürür, "Ege Yöresi Kadın Giyiminde Geleneksel Ve Toplumsal İnançlara Dayalı Ögeler Ve Günümüzde Yaşayan Yerel Örnekleri," II inci Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 5, 45 (Ankara: 1983), s. 227.

etkili değildir.Ancak aynı sosyolojik, psikolojik ve tarihsel oluşum sergilendiğinden bu giysiler coğrafi bölgeler içinde değerlendirilebilir.

Geleneksel giysiler ulusal, yerel ve aşiret giysileri olarak bölümlere ayrılabilir.Bu giysilerde topografik etkenler sosyal etkenlerden daha önemlidir.Gelenekler ülkelere yada boylara göre kesin olarak giysilerle belirlenebilir.¹⁰

Bu araştırmanın temel amacı, her bölgesinde kendine özgü bir giyim tarzı ile dikkati çeken yurdumuzda, Kütahya ve yöresi geleneksel kadın giysilerini tespit etmek, özelliklerini ortaya koymak ve tanıtmaktır.

Bu amaçla cevaplandırılmaya çalışılacak sorular şunlardır:

a.Kütahya ve yöresi geleneksel kadın giysileri nelerdir?

b.Bu giysiler model, kumaş ve motif yönünden ne gibi temel özellikler göstermektedirler?

c.Bu giysileri oluşturan parçalar nelerdir ve giysinin tamamı veya bir parçası üzerinde ne gibi değişiklikler olmuştur?

d.Geleneksel kadın giysilerinin günümüz giysilerine yansıyan yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?

e.Bu giysilerin yaş, yaşam biçimi ve iklime göre değişimi nasıldır?

¹⁰ Aynı, s.228

f.Giysilerde yapılması düşünülen değişiklikler var mıdır?Varsa nelerdir?

g.Geleneksel giysilerin ne şekilde değerlendirilmesi düşünülmektedir?

Önemi

Tarihi kaynaklara göre yüzyıllar boyunca Türk erkek ve kadın giysileri batı dünyasının ilgisini çekmiştir.Yine tarihi kaynaklara göre batı dünyası Türk giyim ve kuşamından pekçok alıntı yapmış ve sonuçta bunları kendine mâl etmeyi bilmiştir.¹¹

Buna karşılık batılı değerler, özellikle son yıllarda giyim alanında geleneksel değerlerimizi hızla yok ederken; öte yandan yeni değerler dikkatsizce kullanılılarak aslından uzaklaştırılmış ve eksik pekçok örnek aslıymış gibi ortaya konulmuştur.Geleneksel giyim, günümüzün şartları içinde kaybolmakta ya da fonksiyon ve şekilleri değişmektedir.Ekonomik değişime paralel olarak yaşam biçimlerinin farklılaşması, giyimde de birçok değişikliğe neden olmaktadır.¹²

Günümüzde basında ya da yayın organlarında,"Bindallı" giysili bir fotoğraf altına "Türk Giysisi" veya "Türk modası yeniden doğdu" gibi başlıkların yanısıra "Üçetek ve şalvarı içinde Anadolu köylü kadını" gibi yazılarla ve tanıtımlarla sık sık karşı karşıya gelinmektedir.Geleneksel kültürü

¹¹ Ayten Sürür, Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri (İstanbul:APA Basımevi,1983),s.5.

¹² Saadet Özgündüz,"Afyon Yöresi Türkmen Giyimleri Üzerine Bir Araştırma," Folklor Ve Etnografya Araştırmaları . (İstanbul:Anadolu Sanat Yayınları,1985)

yeterince bilmemekten ve maddi-manevi yanlarıyla bir bütün olarak ele almamaktan ileri gelen bu yüzeysel bilgiler sözkonusu alanda çalışanların çok dikkâtlı olmalarını gerektirmektedir.

Batı Anadolu geleneksel yaşam biçimlerine göre "Kütahya ve Yöresi Geleneksel Kadın Giysileri " üzerine yapılan bu araştırma böyle bir bakış açısından ele alınması ve bir yöre için de olsa geleneksel giysilerimizin aslının "nasıl" olduğunun ortaya konulması açısından önemlidir.

Sınırlılıklar

Araştırma, köklü bir geçmişe ve zengin bir kültüre sahip Kütahya il merkezi ve dört ilçesi ile sınırlıdır.

Araştırmada verilerin toplanması Kütahya il merkezi, Tavşanlı, Simav, Domaniç ve Emet ilçelerinde farklı yaş gruplarındaki kadınlara uygulanan görüşme formu ve tespit edilen giysilerden elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

Araştırma, Kütahya ve yöresi geleneksel kadın giysilerinin model, kumaş ve malzeme özelliklerinin incelenmesi yönünden sınırlıdır.

Tanımlar

Ampir:imparatorluk devri, Fransa'da başlayan bir moda akımı, bel çizgisi göğüs altına çıkmıştır.

Bez:Pamuktan veya ketenden dokunmuş kumaş.Rengi daima beyazdır.

Bürümcük:Bükümlü ince bir cins kumaş.

Dane:Etrafı oyali yazma, başörtüsü.

Darabuluz:Çizgili, ipekle dokunmuş kumaşlara verilen ad.

Drape:Giysinin çeşitli yerlerinde kumaşı düzenle toplayarak, şekillendirip döküm sağlanması.

Duvak:Gelinin veya yeni doğmuş çocuğun başına takılıp yüzünü örten tül den ve telli süslü örtü.

Ferace:Kadınların çarşıftan önce örtünmek için giydikleri çuha ve sof gibi kumaşlardan yapılan, moda ya göre bol veya dar olarak dikilen mantoya benzer giysi.

Fermene:Eskiden kullanılan işlemeli ö nü kavuşmaz, yeleğe benzer giysi.

Fisto:Kumaşın kenarlarına ilmekle sararak yapılan veya hazır olarak alınıp eklenilen dilimli süs işlemesi.

Gömeç:Süslemelerde kullanılan çiçeklerin orta kısımlarına verilen ad.

Harç:Giysiye süs için dikilen dantel, sutaşı ve kordonlara verilen ad.

Kup:Giysi kesimi, kesimle giysiye verilen biçim.

Kutnu:Pamuk ipliği karışık, atlas taklidi bir ipekli kumaş.

Peş:Giysinin daha bolca yapılması için etek ve kollara eklenen üçgen parça.

Peştemal:Bele bağlanan ve vücudun belden aşağı kısmını örten bez.

Poçu:Başa sarılan ve çoğunlukla ipekli kumaştan yapılan bir cins örtü.

Püskül:iplikten, ipekten, sırmadan veya ince telden yapılan üstü top aşağı tarafı dağınık askı şeklinde süs.

Oya:Kadın çamaşır ve giysilerinin, çevrelerin, mendillerin kenarlarına iğne, tığ, mekik ile yapılan veya hazır olarak dikilen ipekten süs.

Şal:Omuzlara ve bele alınan atkı.

Şalvar:Hem erkeklerin hemde kadınların giydiği bol ağıllı geniş üst donu.

Tafta:ipekli bir tür ince kumaş.

Terlik:Ev içinde giyilen hafif ayakkabı.

Uçkur:Örgü yada kumaştan yapılan, eskiden iç donu, çakşır, şalvar, sıkma, potur, zıbka gibi vücudun belden aşağı kısmına geçirilip giyilen giysileri tutturmak için kullanılan başa verilen ad.

Yemeni (Yazma):Üzerine el kalıpları ile çiçek şekilli süs motifleri basılmış, bezin adı.

Literatür Özeti

Türkiye'de giyim konusunda pek az araştırma yapılmıştır. Bu bakımdan Türkçe literatür temini çok güç ve sayı itibariyle az olurken yine az sayıda İngilizce eserden istifade edilebilmiştir.

Bu nedenle yapılan araştırmanın içeriği ile doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olduğu tespit edilen kaynaklar yayın tarihlerine göre özetlenmiştir.

Bu konuda saptanabilen ilk araştırma Kenan Özbek¹³ tarafından yapılmıştır.

Araştırmada; Anadolu kadın giysileri incelenmiş, Anadolu halkının yakın zamana kadar giydiği ve bazı yerlerde halâ giymekte olduğu giysilerin tespiti yapılmış ve bunların ortak bazı özellikleri olmakla beraber, bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Öte yandan geleneksel Kütühyâ kadın giysileri resimlenmiş ve çok kısa bilgi verilmiştir.

Diğer bir araştırma, Klitzke¹⁴ tarafından New York'da yapılmıştır.

Araştırmada; New York Tomkings şehrinin üç ilçesinde 103 çiftçi ailesinin yetişkinleri etüd edilmiş ve çiftçi ailelerinin giyimi incelenmiştir.

Enise Yener¹⁵ tarafından yapılan araştırmada; Ankara eski kadın giysileri ve giyiniş tarzları incelenmiş ve tarihi gelişim süreci içindeki değişimi ortaya konulmuştur.

¹³ Kenan Özbek, El San'atları (Ankara:1947)

¹⁴ Dorothy Klitzke, "Clothing Owned by New York Farm Families," Journal Of Home Economics, 43, 9 (New York:1951)

¹⁵ Taşcıoğlu, Ön.ver.

Diğer bir araştırma Reşat Ekrem Koçu¹⁶ tarafından yapılmıştır.

Araştırmada; Türk giyim kuşam ve süslenmesinde kullanılan terimler çoğunluğu resimlenerek açıklanmıştır.

Neriman Görgünay¹⁷ tarafından yapılan araştırmada ise; Erzurum merkez ilçesi ile civar köylerinin giyim özellikleri, kadınların bu giyim şekillerini tercih nedenleri ve giyim eşyalarının elde ediliş şekilleri ile bakım ve muhafaza yöntemleri incelenmiştir.

Kenan Özbel¹⁸ tarafından yapılan araştırmada, Türk köylü çorapları desen ve motif özellikleriyle incelenmiştir.

Bir başka araştırma Ayten Sürür¹⁹ tarafından yapılmıştır.

Araştırmada; Ege yöresi kadın giyiminde geleneksel, toplumsal ve inançlara dayalı öğeler açıklanmış ve günümüzde yaşayan yerel örnekleri verilmiştir.

Sabiha Tansuğ²⁰ un yaptığı araştırmada, Türkmen kadınları geleneksel giyimi incelenmiş ve bu giysilerin geleneklerin sürdürüldüğü bölgelerde, halâ tüm canlılığıyla kullanıldığı ortaya konulmuştur.

¹⁶ Reşat Ekrem Koçu, Türk Giyim Kuşam Ve Süslenme Sözlüğü (Ankara:Sümerbank Kültür Yayanları,1969)

¹⁷ Görgünay, Ön.ver.

¹⁸ Kenan Özbel, Türk Köylü Çorapları (İstanbul:Akbank Yayınları,1983)

¹⁹ Sürür,1983, Ön.ver.

²⁰ Sabiha Tansuğ, "Anadolu'da Geleneksel Türkmen Giyimi," Folklor Ve Etnografya Araştırmaları (İstanbul:Anadolu Sanat Yayınları,1984)

Afyon yöresi Türkmen giyiminin ve parçalarının incelenerek, yörenin geleneksel giyiminin ortaya koyulduğu araştırma Saadet Özgündüz²¹ tarafından yapılmıştır.

²¹ Özgündüz, Ön.ver.

BÖLÜM II

METOT VE MATERİYAL

A.Araştırma Kapsamı Ve Örneklem Seçimi

Araştırma kapsamını Kütahya ili merkezinde ve Tavşanlı, Simav, Domaniç, Emet ilçelerinde yaşayan geleneksel kadın giysisi bulunan kadınlardan görüşme formu yoluyla toplanan bilgiler ile geleneksel kadın giysileri oluşturmaktadır.

Kütahya geleneksel kadın giysisine sahip kadınlara sahip uygulanacak formun hazırlanması için konu ile ilgili ulaşılan yayınlar tetkik edilmiş Kütahya geleneksel kadın giysileri üzerine gözlem ve incelemeler yapılmış, bu konuda araştırma yapanların görüşleri alınmıştır.Elde edilen bilgilerin ışığı altında bir ön görüşme formu hazırlanmış, bu görüşme formu geleneksel giysiye sahip beş kadına uygulanmış, ilave ve çıkartmalar yapılarak EK-1'de verilmiş olan "Görüşme Formu" düzenlenmiştir.

Formlar bizzat araştırmacı tarafından 1989 yılı Mayıs-Haziran aylarında Kütahya geleneksel kadın giysisine sahip kadınlarla karşılıklı görüşme tekniği uygulanarak doldurulmuştur.

Birey seçiminde Kütahya geleneksel kadın giysisine sahip olma ön koşulu aranmış, bu nedenle form uygulanan bireylerin sayısı sınırlı kalmıştır.

Yüz bireye uygulanan görüşme formlarından ve giysiler üzerinde yapılan incelemelerden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucu uygulanan form sayısının araştırma için yeterli olacağı kanısına varılmıştır.Ayrıca, araştırma materyali olarak, Kütahya geleneksel giysisine veya giysilerine sahip, görüşme formu uygulanan yüz bireyde varlığı tespit edilen 184 geleneksel giysinin tamamı alınmıştır.

B.Verilerin Toplanması Ve Analizi

Gözlem formlarına ait cevaplardan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde; giysilere ait kimlik bilgisine öncelik verilmiş, Kütahya geleneksel kadın giysilerine ait veriler kümelendirilerek istatistikî metodlara göre değerlendirilmiş ve sonuçlar tablolar haline getirilip sunulmuştur.

Giysiler üzerinde yapılan gözlem ve incelemeler metin içerisinde anlatılmış, gerekli görülenlerin fotoğrafları çekilmiştir.

Araştırma materyalini oluşturan Kütahya geleneksel kadın giysilerinde yapılan gözlem ve incelemelerden, geleneksel giysilere sahip kadınlarla yapılan karşılıklı görüşmelerden ve giysilerle ilgili kaynaklardan sağlanan bilgilerden; fotoğrafları çekilen Kütahya geleneksel kadın giysilerinin çeşitleri, kullanım yerleri, bu giysilerin model, kumaş özellikleri, giyinme şekilleri, kaç parçadan oluştukları metin içerisinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bilgilerin edinilmesinde kullanılan formların uygulandığı yerlere ve yaş gruplarına göre dağılımı TABLO-1' de verilmiştir.

T A B L O 1
ARAŞTIRMA YAPILAN YERLER VE YAŞLARA GÖRE DAĞILIM

ARAŞTIRMA YAPILAN		YAŞ				YÜZDE
YER	KİŞİ SAYISI	15-25	25-45	45-65	65- -->	(%)
MERKEZ	45	8	12	19	6	45
TAVŞANLI	10	1	2	6	1	10
SİMAV	15	1	4	8	2	15
EMET	15	2	3	7	3	15
DOMANIÇ	15	1	2	9	3	15
TOPLAM	100	13	23	49	15	100

TABLO 1 incelendiğinde en yüksek yüzdeye yer olarak merkezin, yaş olarak ise 45-65 yaş grubunun sahip olduğu görülmektedir. Geleneksel bir giysiye sahip olma önşartı ve bu giysinin belirtilen yaş grubundaki kişilerde daha fazla bulunma ihtimali nedeniyle bu bilgiler beklentilerimiz doğrultusundadır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırma günümüz koşulları içinde kaybolmaya yüz tutan, şekil ve fonksiyonları değişen geleneksel kültürümüz içinde yer alan giyimi, Kütahya ve yöresinde inceleyerek, Kütahya geleneksel kadın giysilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma için geliştirilen görüşme formu, bu giysilerden en az birine sahip yüz kaynak kişi tarafından cevaplandırılmıştır.

Bu bölümde toplanan veriler ve bilgiler ortaya konularak verilerin ışığında; Kütahya ve yöresi geleneksel kadın giysileri, yaşam biçimi ve kullanıldıkları yerlere göre:

- A. Sokakta giyilenler
- B. Gündelik giyilenler
- C. Özel günlerde giyilenler

olmak üzere üç bölümde incelenmiş ve yorumları yapılmıştır.

Araştırma kapsamına giren giysi sahiplerinin, sahip oldukları giysi miktarları TABLO-2' de, giysi çeşitleri TABLO-3' te, giysilerde kullanılan kumaşlar ise TABLO-4' te sunulmuştur.

T A B L O 2
GELENEKSEL KADIN GIYSİLERİNİN DAĞILIMI

Seçenekler	f	%
1 Adet	56	56
2 Adet	25	25
3 Adet	8	8
4 Adet	4	4
5 Adet	4	4
6 Adet ve Daha Fazla	3	3
Toplam	100	100

TABLO-2' de görüldüğü gibi araştırma kapsamına giren 100 kadında, 184 adet giysi bulunduğı anlaşılmaktadır.Kadınların % 56'sı 1 adet giysiye, % 25'i 2 adet giysiye, % 8'i 3 adet giysiye, % 4'ü 4 adet giysiye, % 4'ü 5 adet giysiye, % 3'ü 6 adet ve daha fazla giysiye sahiptir.Eskiden Kütahya'da, evli bir kadının yaklaşık 30 adet elbisesi bulunduğı söylenmektedir.Yukarıda verilen sayılar, giysi adetinin oldukça azaldığını, belkide giderek yok olacağını göstermektedir.

T A B L O 3
GİYSİ ÇEŞİTLERİ VE DAĞILIMI

Gıysi Çeşitleri	Adet	Yüzde (%)
Tefebaşı	11	5.98
Pullu	24	13.04
Altınoluk	--	--
Dizibağlı	8	4.35
Eğrimli	18	9.78
Çatkılı	9	4.89
İzmirli	3	1.63
Bindallı	2	1.09
Yolaklı	3	1.63
Savai	4	2.17
Donentari-Şalvartakım	53	28.81
Üçetek (kırsal kesim)	28	15.22
Kuşak	10	5.43
Dallı	6	3.26
Şal	5	2.72
T O P L A M	184	100

TABLO-3 incelendiğinde, Kütahya geleneksel kadın giysilerine sahip kadınların % 28.8 ile en fazla "Donentari-Şalvar Takım" larının olduğu görülmektedir. Bunu % 15.22 ile "Üçetek" izlemektedir. Kadınların bu giysilerinin çok fazla olmasının nedeni; bu giysilerin hem günlük hayatta hemde özel günlerde giyilmeleridir. Araştırma sonucu, enaz giysi çeşidini % 1.63 ile "İzmir Yolaklı" ve % 1.09 ile "Bindallı" ve % 2.17 ile "Savai" oluşturmaktadır. Bu veriler bize bu giysilerin günümüzde pek kullanılmadığını göstermektedir. "Altınoluk" isimli giysiye ise hiç rastlanılmamıştır. Bunun sebebi ise bu giysinin maliyetinin çok yüksek olması ve giysinin yapımında kullanılan malzemelerin artık bulunamayışındır.

Yukarıda tespit edilen Kütahya geleneksel kadın giysilerini, dikimlerinde kullanılan kumaş yapımına göre iki grupta toplamak mümkündür. Bunlardan birinci grubu; eni-boyu standart ölçülere sahip, kumaş halindeyken işlenen, ancak bir elbisenin çıkabileceği kadar yapılan kupon kumaşlardan dikilen giysiler oluşturur. Bu gruptaki giysilere; "Tefebaşı", "Pullu", "İzmirli", "Yolaklı", "Bindallı", "Savai" ve "Altınoluk" örnek olarak verilebilir.

İkinci grubu ise, belli miktarda kumaş alınarak işlenen ve dikilen giysiler oluşturur. "Çatkılı", "Dizibağlı", "Dallı" ise bu gruba örnektir.

T A B L O 4
GIYSİLERDE KULLANILAN KUMAŞLAR

Kumaş Cinsleri	f	%
Çuha	3	1.23
Kadife	84	34.57
Şal	5	2.06
Çitare	3	1.23
Çiçekli	1	0.42
Altı parmak	6	2.47
Sopalı	1	0.42
Tirşe	1	0.42
Badılcı	2	0.82
Al kumaş	35	14.41
Mor kumaş	2	0.82
İzmirli	3	1.23
Yolaklı	3	1.23
Savai	4	1.64
Atlas	9	3.70
Hareli	3	1.23
Canfes	5	2.06
Bürümcük	5	2.06
Tafta	19	7.82
Saten	16	6.58
Pamuklu	5	2.06
Yünlü	20	8.23
Kutnu	8	3.29
T O P L A M	243	100

TABLO-4' ün incelenmesinden; geleneksel giysilerde ençok kullanılan kumaşın % 34.57 ile "Kadife" olduğu görüldür.Bunu % 14.41 ile "Al Kumaş" izlemekte ve daha sonra % 8.23 ile "Yünlü Kumaş" gelmektedir.

Geleneksel kadın giysilerine ait araştırma sonucu tespit edilen kumaşların özellikleri ise şunlardır:

ÇUHA: Her iki yüzüde tüylü olan bu kumaş kadın ve erkek giysilerinde kullanılmıştır.% 100 yün ve oldukça ince iplikten sık dokunmuş, sonrada özel bir teknikle keçe gibi pekiştirilmiştir.Bakıldığında süet görünümü verip, dokusu görülmez.Günümüzde çuha denildiğinde kaşe ve şetlant tipi kumaşlar akla gelmekle birlikte, bunlar çuhayı hatırlatmaktan çok andırmaları bakımından insana bir fikir verirler.

KADİFE:Daha çok kadın giysilerinde kullanılan bu kumaşı ipek ve adi ipek olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.Dokunuşuna göre ise; düz kadife, çiçekli kadife, yanar döner kadife gibi çeşitleri vardır.

ŞAL:Bazıları % 100 yünden, bazıları ise çözümleri yünden, desen veren ipliği pamuktan dokunan kumaştır.Giysilerde kullanıldığı gibi bel kuşağı olarak ta kullanılan bu kumaşın; yolaklı şal, guguklu şal, lahuri şal, kaba şal gibi çeşitleri vardır.

ÇiTARE:Oldukça ince, çizgili, ipekli bir kumaştır. Ağır giysilerin yedeği olan giysilerde kullanılır.

ÇİÇEKLİ:Çizgili bir kumaş olan çiçeklide, çiçekler bu çizgilerin arasında yol yoldur.ipek veya emsali iplikten dokunan bu kumaşın, gümüş sırma ile dokunanları da vardır.

ALTIPARMAK:Kırsal kesimde üçetek yapımında kullanılan altıparmak, çok renkli ve yollu bir kumaştır.Yollar muhtelif renkte ve bir cm. enindedir.

SOPALI:Kırmızı-yeşil, sarı-beyaz gibi çift renkli yollu bir kumaş olan sopalı, ipek ya da emsali iplikle dokunur.Şalvar üstü entarisi ve takım halinde kullanılır.

TİRŞE:Yeşil-beyaz çizgili bir kumaş olan tirşe, daha çok kadın gömleği ve takım elbiselerde kullanılır.

BADILCANİ:Kadın takım elbiselerinde kullanılan bu kumaş, koyu kırmızı ipekli bir kumaştır ve beyaz, mor tonunda kırmızı çizgiler ihtiva eder.

AL KUMAŞ:Çok eskiden dizibağlılarda kullanılan, düz kırmızı renkte ipekli bir kumaştır.

MOR KUMAŞ:Dizi bağı yapımında ve sade takım elbiselerde kullanılan bu kumaş düz mor renkte ve ipeklidir.

İZMİRLİ:Kadın şalvarları ve uzun entarilerin dikiminde kullanılan bu kumaş, çeşitli renkte geniş çizgili ipekli olup, aralarına gümüş sırma atılmıştır.Çizgiler büyük çiçekli ve dallıdır.

YOLAKLI:Kadın şalvar ve uzun entarilerinde kullanılan, yol yol muhtelif desenli ve renkli ipekli bir kumaştır.Bu yolların arasında gümüş telden dokunmuş çizgiler görülür.

SAVAİ:Uzun entari dikiminde aranılan bir kumaş olan savai, enli çizgilerle dokunmuştur.Yolların üstü ipek iplikle işlenmiştir.Çizgiler ve yollar muhtelif renkte olmakla birlikte kumaşa daha çok sarı renk hakimdir.

ATLAS:Kadın gömleği ve takım elbise dikiminde kullanılan bu kumaş bir tür satendir.ipek pamuk karışımı olup, üzerine bindallı işlenebilir.

HARELi:Muhareyi andıran bu kumaş, saf ipekten veya ipek pamuk karışımından dokunur.

CANFES:Kırmızı rengin çeşitli tonları ve mavi rengin tercih edildiği saf ipekten bir kumaştır.Dallı ve pullu işleminde kullanılır.

BÜRÜMCÜK:Bürümcük yörelere göre güvül, kızkıvrak, kasterli, elkıvrak gibi isimler alır.iplikleri saf ipek, keten veya ipek keten karışımıdır.iç gömleği dikiminde kullanılan bu kumaşın iplikleri, itina ile elde bükülür ve el tezgahlarında dokunur.Oldukça esnek olup, rengi beyazla krem arasında değişir.

TABLO-4' ün incelenmesinden giysilerde kumaş olarak en çok kadifenin kullanıldığı görülmektedir.Bunun sebebi ise, tüm giysi çeşitlerini oluşturan fermenenin, bu kumaştan yapılmış olmasıdır.

Pek çoğu artık üretilmeyen bu kumaşlar gibi bir zamanların en güzel giysi örneklerini oluşturan çuha ve canfesten yapılmış giysileri de artık görmek mümkün olmamaktadır.

T A B L O 5
SÜSLEMEDE KULLANILAN MALZEMELER

MALZEME	f	YÜZDE (%)
Sırma	58	15.55
Tel	5	1.34
Kaytan	4	1.07
Sırmalı Kaytan	48	12.87
Pul	64	17.16
Tırtıl	34	9.11
İnci	9	2.41
Harçlar	46	12.33
Sutaşı	21	5.63
Çeşitli iplikler	84	22.53
TOPLAM	373	100

TABLO-5' de görüldüğü gibi Kütahya geleneksel kadın giysilerinde süsleme malzemesi olarak kullanılan malzemeler yüzde olarak büyük farklılıklar göstermektedirler. Bu malzemelerin özellikleri incelendiğinde bunun sebepleri daha iyi anlaşılabacaktır.

SIRMA:Sırma, ince bükümlü bir ipliğin üzerine yine ince çekilmiş altın, gümüş veya paslanmaz metalden tel sarılmak suretiyle hazırlanır.En iyisi ve makbulü altın sırma olmasına karşın buna pek rastlanmaz.Ancak zengin ailelerin fermene ve tefebaşları altın sırma ile işlenmektedir.Hemen hemen bütün kadın giysilerinin işlendiği gümüş sırma veya sim ençok kullanılanıdır.Tel sırma ise, en basiti olup, ağır elbise devrinin son zamanlarında bunların maliyetini düşürmek amacıyla kullanılmıştır.

Sırmanın işleniş şekli, ya doğrudan doğruya kumaş üzerinde gezdirmek suretiyle, ince bir iplikle veya sırmayı iğneye takıp kumaş üzerine işleyerek ki buna "Tefebaşı Harcı" denir ya da sırmayı bir karton üzerine sararak eğrimlide olduğu gibi kumaşa tespit ettirilerek yapılır.Savai, izmirli, Pullu, Tefebaşı ve uzun entarilerin kenarlarına da sırma ile oya işlenir.

TEL:Bir süsleme malzemesi olarak çok az kullanılan tel, ancak bazı mendil, çevre ve uçkur uçlarında kullanılmıştır.Bazı bindallılar da bu telle işlenmiştir.

KAYTAN:Daha çok erkek elbiseleri işlemede kullanılan kaytan, kadın giysilerinde çuha fermenelerin işlenmesinde kullanılmıştır.

SIRMALI KAYTAN:Kırmızı yün veya daha çok pamuktan dokunan sirmalı kaytan, saç örgüsünü andırır.Üzerine sırma işlenmek suretiyle sıklaştırılmıştır.Çoğunlukla kadın giysilerinde kullanılır.Fermenelerin kol ağızlarına, dikiş yerlerine ve kenarlarına tek veya birkaç sıra halinde su olarak geçirilir ve bütün ağır elbise paçalarının kenarlarında bulunur.

PUL:Pul; altın, gümüş veya paslanmaz madenden yapılmış olup, 2-4 mm. çapında ortası delikli yuvarlak levhadır.Pullu uzun entari ve çintiyanda, bazı fermenelerde

azda olsa diğer giysilerde görülür ve baş tülbenti, duvaklarda kullanılır. Altın pul ise ancak antika değeri olan bazı eski ağır elbiselerde kullanılmıştır. En çok rastlanılanı gümüş veya paslanmaz madenden yapılanlarıdır. Eğrimli, çatkılı ve dallılarda da bulunur.

TIRTIL: En çok pullularda görülen tırtıl, gümüş veya paslanmaz ince madeni telden yapılmış olup, şekli yuvarlak ya da köşeli siperaldir. Özellikle aynalı pullunun gömeçlerinin içinde kısa şeritçikler veya hilaleler şeklinde dikilir. Eğrimli, çatkılı ve dallılarda da kullanılır.

İNCİ: İnci, ancak zengin ailelerin giysilerinde süsleme meteryali olarak kullanılabilmıştır. Aynalı pullu giysilerin gömeçlerine ve süpürgeli pulluların dal uçlarına işlendiği görülmüştür.

HARÇLAR: Harçlar değişik şekillerde olup, sırmadan makrame şeklinde örülmüştür. Üç eteklerin kol peşlerini, yaka ve etek uçlarını süslemek amacı ile kullanılır. Genişlikleri 1.5 cm. ile 3 cm. arasında değişen harçlar ile daha çok üzüm motifleri işlenmiştir. Bir giysiye dikilen harçların maliyeti, giysinin tamamının maliyetine yakın olması harçların ne derece değerli olduğunu ortaya koymaktadır.

SUTAŞI: Çeşitli şekilleri sahip olan sutaşı, çok ince ipek veya benzeri ipliklerden dokunmuş şerit şeklinde süsleme aracıdır.

Bu malzemelerin dışında ibrişim, çamaşır ipeği gibi çeşitli iplik cinsleri; çevre, uçkur, baş tülbenti, havlu gibi eşyaların işlemelerinde kullanılmıştır. Ayrıca oyalara sertlik vermesi bakımından at kuyruğu, bazı oyalarda ve köylülerin kullandıkları takkelerde çeşitli renkli boncuklardan faydalanılmıştır.

Tespit edilen bu özellikler ile TABLO-5'in sonuçlarının uyum içinde olduğu görülmektedir. Pulun fermenelerde kullanılması ve fermenin tüm kadın giysilerinin bir parçası olması pulu % 17.16 ile en büyük yüzdeye sahip kılarken, % 1.07 ile kaytan genellikle erkek giysilerinde kullanılan bir süsleme malzemesi olduğundan en küçük yüzdeye sahiptir.

Buraya kadar araştırma kapsamına giren giysi sahiplerinin , sahip oldukları giysi miktarlarını, giysi çeşitlerini, giysilerde kullanılan kumaşları ve süsleme malzemelerini özellikleri ile ortaya koyduk.

Bilindiği gibi giysileri sokakta giyilenler, gündelik giyilenler ve özel günlerde giyilenler olmak üzere üç grupta toplamıştık. Araştırmanın bundan sonraki kısmında Kütahya geleneksel kadın giysileri bu grupta dikkate alınarak ortaya konulacak ve yorumları yapılacaktır.

A.SOKAKTA GİYİLENLER

Bu bölümde Kütahya geleneksel kadın giysilerinden, sokakta giyilenler tespit edilmiş ve bunlar tek tek özellikleri ile ele alınmıştır.

Kütahya'da sokak giysisi olarak kadınların kullandıkları giysilerin en eskisi ferace ve cardır. Feraceler devirlere ve iklime göre özellik göstermişlerdir ve görünüşleri genel olarak geniş bir mantoyu andırmaktadır. Carlar feracelerden daha sonra giyilmeye başlanmıştır ve dikimlerinde kullanılan kumaşlara göre çeşitli isimler almışlardır. Ferace ve cardan başka şal hırka, peştemal, satranç, yolaklı ve atkı Kütahya'da giyilen sokak giysilerindendir. Şimdi bu giysileri daha yakından tanıyalım.

Ferace: Ferace; iki parçadan oluşan, bir parçası çenenin altından tutturularak giyenin vücudunu örten, ikinci parçası ise yüzü ve burnu içine alarak yalnızca gözleri

açıkta bırakacak biçimde, beyaz örtü ile birlikte giyilen bir sokak giysisidir. Daha çok çuha ve ipekli kumaşlardan dikilmiştir. Ferace Kütahya kadını tarafından tam olarak benimsenmiş bir giysi olamamıştır. Bu yüzden, carın ülkemize girmesiyle birlikte hemen terkedilmiş ya da modeli oldukça değiştirilerek kullanılmıştır.

Günümüzde özellikle Kütahya il merkezinde kullanımı tamamen bırakılmakla birlikte kırsal kesimde model farklılığı ile çok az da olsa görülmektedir.

Car: Car; ipek veya ipek keten karışımı kumaştan yapılmış kadınların sokağa çıkarken büründükleri bir tür çarşaftır. Düz renklilerine pek rastlanmayıp, bordo-sarı, sarı-siyah ve çizgili renkte olanları en çok kullanılanlarıdır. (FOTOĞRAF-1 ve FOTOĞRAF-2)

FOTOĞRAF-1 ACEM CARI
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-2 ACEM CARI
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Giyilmesi çok değişiktir.Önce ortadan ikiye katlanır, kat yeri bele gelecek şekilde vücudun belden aşağısına sarılarak, öne gelen her iki uç önden kaldırılarak başın üzerine getirilir.Her iki tarafı şakak hizasından bükülerek çenenin altından sol elin ayası ve parmak uçları kumaşın altından kumaşla birlikte kaldırılıp ağız ve burun hizasında tutulur.

Evli bayanlar eskiden carlarını binofesin üzerine giyerlerdi. Genç kızlar ise evlenene kadar fes takmazlardı. Kütahya'da giyilen carların başlıcaları; Acem carı, canfes car, mihraplı car, maşlaklı car, sırmalı, yıldızlı, iğneli, Bağdat, barut, taraklı ve taçlıdır. Bunların renkleri mevsimlere göre değiştiği gibi, giyenlerin yaşlarına göre de farklılıklar göstermektedir.

Günümüzde Kütahya il merkezinde car kullananların sayısı oldukça azdır. Fakat özellikle Tavşanlı ilçesinde oldukça çok görülmektedir. Burada kullanılan carlar ise rekli olma özelliğini yitirmiş olup yalnızca siyah ipekli kumaşlardan yapılan carlar kullanılmaktadır.

Kütahya kadını tarafından en çok kabul görmüş carlardan birisi de maşlaklı cardır. (FOTOĞRAF-3 ve FOTOĞRAF-4)

FOTOĞRAF-3 MAŞLAKLI CAR

ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-4 MAŞLAKLI CAR
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

ipekli bir kumaştır. Şarabi renk üzerine sarı çizgileri vardır.Çizgiler baş ve etek ucunda yoğunlaşmıştır. FOTOĞRAF-3 ve 4' te görülen maşlaklı carın 70 yıllık olduğu söylenmiştir.Düşünlerde oğlan evi yengelerinin kına yakmaya giderken de kulladıkları tespit edilmiştir.

Şal Hırka:Şal denilen kumaş, tiftik keçisine benzer keşmir keçisinin çok makbul yünü ile dokunmuş ve çubuklar arasında resmedilmiş çiçek motifleri ile özellikle badem şekilli motiflere sahip kendine özgü güzellikte bir yünlü kumaştır.ipek karıştırılarak dokunmuş olanları da vardır.Kütahya'da kadınlar bunları kışın sokağa çıkarken şalvar takımlarının üzerlerine giyerlerdi.Üzerine atkı denilen yünden yapılmış kare örtü örterlerdi.Kütahya il merkezinde çok rastlanılan bir giysidir.Daha çok evli kadınların giydiği bu giysi kumaşının oldukça pahalı olması sebebiyle maddi durumu iyi kişiler tarafından kullanılmıştır. (FOTOĞRAF-5 ve FOTOĞRAF-6)

FOTOĞRAF-5 ŞAL HIRKA(AMPİR KESİM)
ÖNDEN GÖRÜŞÜ

Daha önceleri düz modeller yapılmış olmasına rağmen daha sonraları manto şeklini almıştır.FOTOĞRAF-5 ve 6' da görülen şal hırkaya ampir kesimli şal hırka denilmektedir.

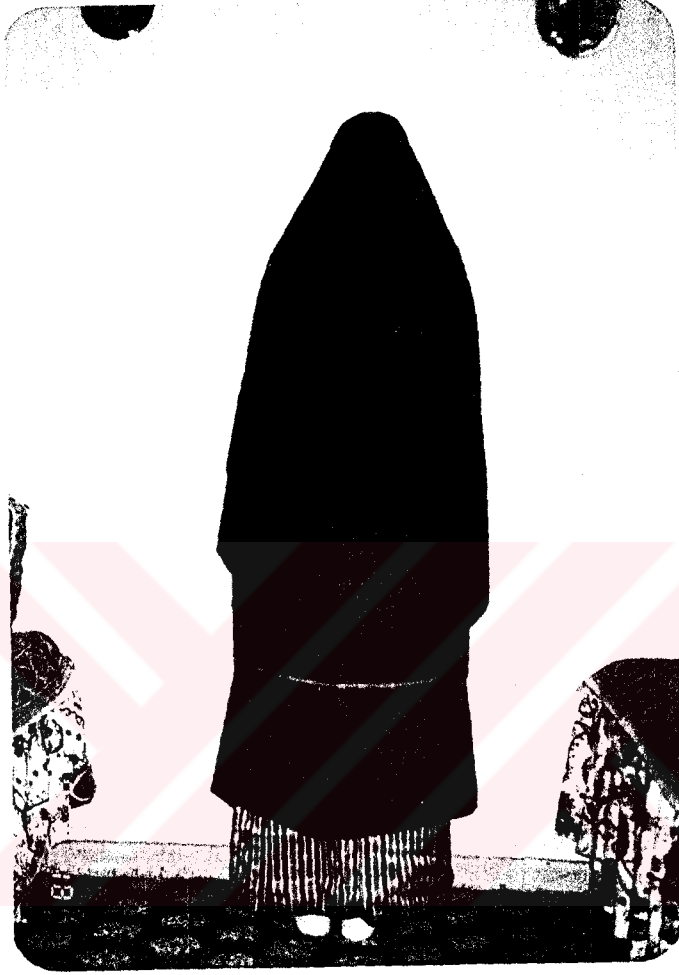
FOTOĞRAF-6 ŞAL HIRKA(AMPİR KESİM)
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Peştemal:Peştemal Emet yöresine ait bir sokak giysisidir.Günümüzde halen kullanılmaktadır.Etek gibi kullanılan ve genellikle iki renkli olan peştemal ve siyah renkli örtme olmak üzere iki parçadan oluşur.Peştemal turuncu ve mavi renkte yapılmaktadır.ipekli ve yünden yapılanı da vardır.(FOTOĞRAF-7 ve FOTOĞRAF-8)

Peştemal üzerinde beyaz ince çizgiler bulunmaktadır. Vücuda dolanıp önde birleştirilir.Üzerine mevsime göre, siyah renkli ipekli ya da yünlü örtme örtülür.

FOTOĞRAF-7 PEŞTEMAL
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-8 PEŞTEMAL
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Satranç-Yolaklı-Atkı:Her üç giysi de birbirine gerek fonksiyoları ve gerekse şekilleri bakımından oldukça benzerlik gösterirler.Atkı ve satranç Kütahya il merkezinde kırsal kesimden göçen kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Atkı yünden yapılan kalın bir giysi olduğundan kışın soğuktan korunmak için örtülür.

Satranç ve yolaklı gündelik bir sokak giysisidir.Daha çok yakın çevrelere giderker kullanılır.Genellikle pamuklu kumaştan yapılmasına rağmen ipekli olanları da vardır.Çarşaf şeklinde tüm vücudu kaplayanlarına da rastlanmaktadır.

Satranç Kütahya il merkezinde, yolaklı ise Tavşanlı yöresinde çok kullanılmaktadır.(FOTOĞRAF-9 ve FOTOĞRAF-10)

FOTOĞRAF-9 SATRANÇ

FOTOĞRAF-10 YOLAKLI

Kütahya'lı kadınlar ev içinde başlarına yazma(dane) tülbent, yakın komşularına giderken tülbentten yapılmış, dikdörtgen şeklinde, başa gelen kısmı işlemeli ve kenarları oyali beyaz örtme örtmektedirler.

B.GÜNLÜK GiYSİLER

Kütahya'da günlük yaşam içinde kadınlar genellikle şalvar gömlek ve üçetek giymişlerdir.Kütahya il merkezinde genellikle çatalağ şalvar, ağsız şalvar ve ağılı şalvar (Donentari) giyilirken; kırsal kesimde paçalık veya dizlik denilen paçalı şalvar giyilmektedir.

Kullanım yerlerine göre çeşitli model ve kumaş özelliklerine sahip olan günlük giysilerde, şalvar üzerine genellikle gömlek ya da entari giyilmektedir.

Genellikle günlük yaşamda giyilen üçetekler daha çok kırsal kesimde kullanılırken, Kütahya il merkezinde pek kullanılmamaktadır.

Bu giysiler günlük yaşamda, tarlada, evde, iş yaparken, misafirliğe giderken giyilmektedir.Daha çok basma, pazen, emprime çok nadiren de ipekli ve kadife kumaşlardan dikilen bu giysilere genellikle işleme yapılmamaktadır.Ancak bazı giysilere çok hafif işlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Bu bölümde yukarıda genel özellikleri belirtilen günlük giysiler tüm özellikleri ile tek tek ele alınarak incelenmiştir.

Çatal ağ (Kındir Don):Pazen, basma ve bazen de yünlü kumaştan dikilen çatal ağ; Kütahya'lı kadınlar tarafından evde iş yaparken, tarlada ve bahçede çalışırken giyilmektedir.

Adını ağının oyuk olmasından alan bu giysinin, rahatlığı, küçüklüğü ve ağının yere değecek kadar uzun olması en belirgin özelliğidir.il merkezinden çok kırsal kesimde kullanılmaktadır."Küçük Şalvar" ya da "Kındir Don" da denilmektedir.Özellikle Tavşanlı ve Altıntaş ilçelerinde çok rastlanılmıştır.

Dizlik-Paçalık:Kütahya il merkezi dışında giyilen, Emet, Simav ve dolaylarında "Dizlik", Domaniç'te "Paçalık" adı verilen bir başka şalvar türüdür.Kütahya'nın en eski şalvarlarındanır.

Genellikle renli basmalardan dikilen ve adeta çok bol bir pijamayı andıran bu giysinin paçalarının ucu lastiklidir.Bazen beli lastikli olanlara da rastlanmaktadır.
(FOTOĞRAF-11)

Giysinin sadece alt kısımları görüldüğü için, bu kısımlar değerli basmadan ya da kumaşlardan, görünmeyen kısımlar ise tasarrufa dönük olmak üzere eski ve ucuz kumaşlardan yapılmaktadır.

Bu giysinin en belirgin özelliği, bele kadar değil kasıklara kadar yapılmasıdır.Bu giysiyi sürekli giyenlerin kasıklarında bel yeri gibi bir oyuk oluştuğu tespit edilmiştir.Şalvarın kasıklara kadar yapılması, bel hizasına gelen yerde çok fazla yığılma olmaması, kumaş tasarrufu ve giyilip çıkarılmasının daha kolay olabilmesi içindir.7-8 metre kumaştan bu giysiyi dikmek mümkündür.

FOTOĞRAF-11 DiZLiK-PAÇALIK

Donentari: Şalvar ve entari olarak iki parçadan oluşan bu giysi, genellikle günlük hayatta kullanılmasına karşılık, çok güzel kumaşlardan yapılanları da özel günlerde giyilmektedir.

Basma, emirme, ipekli ve kutnu gibi kumaşlardan dikilenleri yazın, yünlü, kadife ve şal gibi kalın kumaşlardan dikilenleri ise kışın giyilmektedir. Hemen hemen her tür kumaştan dikildiği görülmüştür. (FOTOĞRAF-12)

FOTOĞRAF-12 DONENTARİ
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

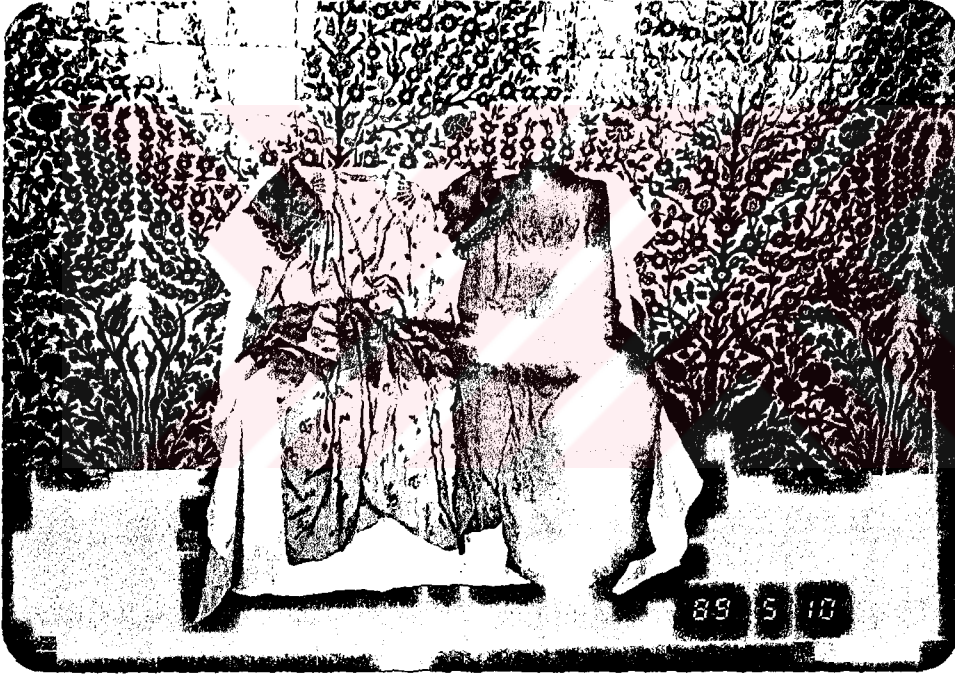
iki parçadan oluştuğunu belirttiğimiz giysinin entarisi, giyenin yaşına, zevkine, mevsime ya da modaya göre değişiklik gösterirken, şalvar modelinde dikkate değer bir değişiklik gözlenmemektedir. Daha önceleri entarinin bele yakın kısmını sıkıca tutturmak için uçkur yapılırken, günümüzde buluz boyları biraz daha uzun ve bol yapılarak giyen kişinin rahatlığı sağlanmıştır. Donentari genellikle sekiz metre tek en kumaştan yapılmakla birlikte giyenin vücut yapısına ve model özelliğine göre farklılıklar göstermektedir. (FOTOĞRAF-13)

FOTOĞRAF-13 DONENTARİ
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Donentariyi giyen kişi başına mutlaka yazma (üzerine iğne oyası işlenmiş "Dane" yi) örter.Danesiz giysi bütünlüğü sağlayamaz.Gençler danelerini başın üzerinden omuzlara serbest bırakırken, yaşlılar omuzlarına düşen uçlarını kulaklarının arkasına alırlar.Danenin rengi giysinin rengine ve oyaları da giysinin modeline göre değişiklik göstermektedir.

Giysinin giyilmesi de farklı bir özelliğe sahiptir. Önce entari giyilir, şalvar uçkur yerinden büzülerek belde sıkıca bağlanır, ağı tam orta yerinden tutularak saç tarafta çeşitli drapeler verilerek bele sokulur.(FOTOğRAF-14)

FOTOğRAF-14 DONENTARİ
DEğişİK İKİ MODEL

Şal:Oldukça kalın bir kumaştan yapılan ve adını bu kumaştan alan şal, çok renkli bir giysidir.Bir tür donentari çeşididir.Ancak kumaşı kalın olduğundan ağırlı şalvar olarak kullanımı pek yoktur, yani ağı toplanıp bele sokulmaz.

Giysi yaşlara göre bir özellik taşımamaktadır.Her yaştan kişi bu giysiyi kullanmakla birlikte, daha çok orta yaş üstü kadınların tercih ettiği bir giysidir.

(FOTOĞRAF-15 ve FOTOĞRAF-16)

FOTOĞRAF-15 ŞAL
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

Şalın model özelliği yoktur.Kişinin zevk ve arzusuna göre yapılmaktadır.

Kırmızı, sarı, beyaz, lacivert ve yeşil renklerden oluşan şal kumaşı, el tezgahında yün ve keçi kılından dokunmuştur.Üzerinde karanfil ve papatya desenleri vardır. Desenli ve elde dokunulduğundan oldukça değerli bir giysidir.

FOTOĞRAF-16 ŞAL
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Kutnu:Kutnu; buluz ve şalvardan oluşan, kırmızı-beyaz çizgili bir giysidir.Genellikle kırsal kesimde kullanılmakta ise de Kütahya il merkezinde de görülmüştür.Kaşık sapı, doğru kutnu, altıparmak ve yeşilli gibi isimler almaktadır.Bu giysinin pek az da olsa çok renkli olanlarına da rastlanmıştır.(FOTOĞRAF-17 ve FOTOĞRAF-18)

FOTOĞRAF-17 KUTNU
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

Giysi yaşlara göre bir özellik göstermez.Bahar ve yaz aylarında tercih edilen bir giysidir.Model özelliği yoktur ve kişinin zevk ve arzusuna göre değişiklik göstermektedir. Giysi ağırsız ve ağırlı şalvar olarak dikildiği gibi, üç etek yapıldığı da görülmektedir.Çok eskiden el tezgahlarında dokunan bu kumaşlar, günümüzde makinalarda dokunmakta ve maliyetinin çok ucuz olması nedeniyle kırsal kesimde çok kullanılan bir giysi özelliğini korumaktadırlar.

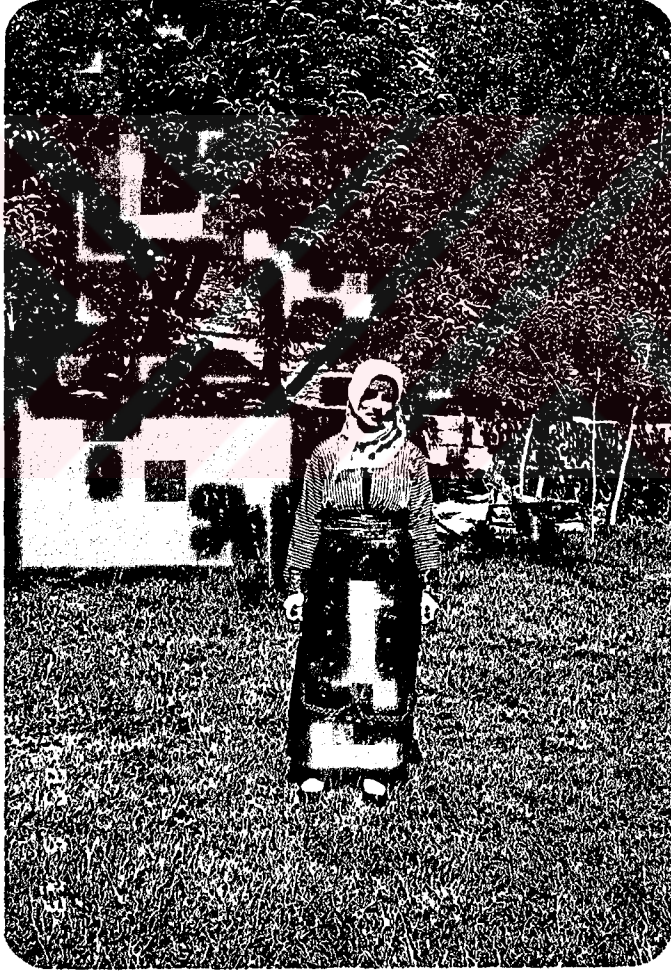

FOTOĞRAF-18 KUTNU
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Üç Etek:Simav, Emet ve Domaniç ilçelerinde günlük yaşamda giyilen bu giysi, parça yönünden oldukça zengindir.Giysi; şalvar(dizlik-paçalık), iç göleği(dikolta), iç entari, üç etek, bel kuşağı, poçu, önlük, çorap ve yemeni gibi parçalardan meydana gelmektedir.

Üç etek çok çeşitli kumaşlardan yapılmakta, ucuz ve basit kumaşlardan yapılanları günlük giysi olarak giyilmekte, çok işlemeli ve değerli kumaşlardan yapılanları ise özel günlerde ve gelin giysisi olarak kullanılmaktadır.

(FOTOĞRAF-19 ve FOTOĞRAF-20)

FOTOĞRAF-19 ÜÇ ETEK
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

Üç etekte kullanılan kumaşlar; mor kumaş, telli, kaşık sapı, yeşilli, altıparmak gibi isimler almakta ve üç etek yapıldığı kumaşın adı ile anılmaktadır.Başa beyaz tülbentten yemeniler örtülmekte ve bu yemeniler ya kulak arkasından öne getirilerek ya da çene altından bağlanmaktadır.Önlük her zaman kullanılmamakta, onun yerine bazen bel şalı ya da poçu denilen değirmi(kare) kuşaklar bağlanmaktadır.(FOTOĞRAF-21, FOTOĞRAF-22, FOTOĞRAF-23, FOTOĞRAF-24 ve FOTOĞRAF-25)

FOTOĞRAF-20 ÜÇ ETEK
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Üç etekte giyiniş sırası şu şekildedir:

İç Gömleği (Dikolta):Üç eteğin en altına giyilen iç gömleği, eskiden düz beyaz bürümcük cinsi kumaşlardan yapılırken, günümüzde renkli basmalardan yapılmaktadır.Bir tür atlet görevi görmekte ve genellikle kolsuz, dize kadar uzunlukta olmaktadır.Kışın kısa kollu olarak ta dikilmektedir.

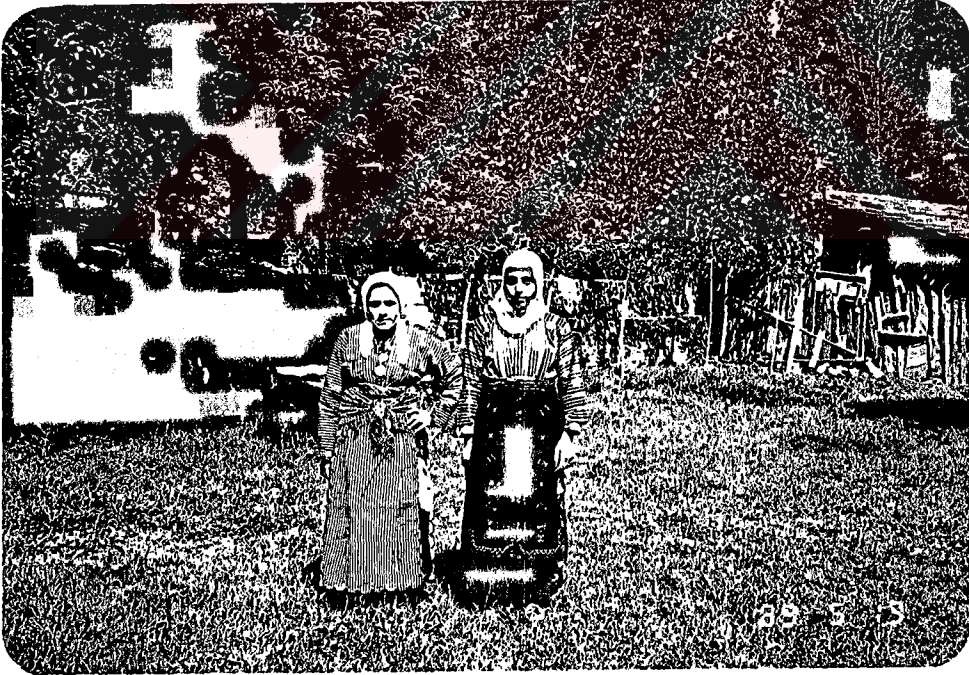
İç Entari:iç gömleğin üzerine giyilen iç entari kalçaya kadar uzunluktadır.Zemini düz renk ipek ya da benzeri kumaşlardandır ve üzerine renkli kumaş parçalarından süsler yapılmıştır.Bu süsleme göğüs kısmına ve üç eteğin yırtmaçlarından görünen yerlerindedir.Kollar uzun olup, kol kenarları fistolandırılmıştır.Üzerinde işlemesi yoktur ve önden düğmelerle kapatılmıştır.

Üç Etek:Üç etek iç entarinin üzerine giyilir ve uzun kollu olup, önden boydan boya açıktır.iki yanı bele kadar yırtmaçlı olan giysinin; yakası, önü, yırtmaçları ve etek ucu fistolandırılarak süslendiği gibi, düz de bırakılabilir. Göğüse gelen kısımları, öndeki iki parçanın iç tarafının etek uçları ve arka etek ucunun dış kısmı basit nakış iğneleriyle işlenmekte ve bazen bu iş kollarda da bulunmaktadır.Kol bileklere kadar uzun olup, peşli değildir. Kolun kenarlarında üç bölümden oluşan girintiler bulunur.Üç eteğin üzerine önlük takılacaksa öndeki parçalar kalça üzerinde toplanır önlük takılmayacaksa bu parçalar üst üste gelecek şekilde sanki tek bir parçaymış gibi önde tutulur ve üzerine yünden dokunmuş bel kuşağı bağlanır.Giysiye ismini veren üç eteğin kumaşlarıdır.Parlak ve kaliteli kumaşlardan işlemeli olanları özel günlerde, gelin giysilerinde; basit kumaşlardan işlemesiz yapılanları ise günlük hayatta kullanılmaktadır.

Bel Kuşağı:Genellikle kırmızı, siyah, mor, yeşil ve beyaz renklerden oluşan ve yollu bir kumaş olan bel kuşağında yün tercih edilmektedir.20 ya da 30 cm. kalınlığında katlanarak üç eteğin üzerenden bele sarılır ve üzerine önlük ya da poçu bağlanır.

Poçu:"Darabluz" da denilen poçu, çeşitli renklerden oluşan kare eşarptır.Bele veya gelinlerin başına bağlanan poçu, ipek ve benzeri kumaşlardan yapılır.Bele bağlanan poçuların kenerları püsküllüdür ve bu nedenle püsküllü kuşak ta denmektedir.

Önlük:Önlük, siyah yünden dokunmuş olup üzerine kanaviçe türünde çeşitli renklerden desenler işlenmiştir. Belden, dizleri biraz geçecek uzunluktadır ve bele bağlamak için oldukça uzun, renkli kolonlar örülmüştür.Kolonların ucu çeşitli boncuk ve püsküllerle süslenmiş olup bu boncuklar arka ortasında serbest bırakılmaktadır.

**FOTOĞRAF-21 UÇ ETEK (KAŞIK SAPI-YEŞİLLİ)
ÖNDEN GÖRÜŞÜŞ**

FOTOĞRAF-22 ÜÇ ETEK (KAŞIK SAPI-YEŞİLLİ)
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-23 UÇ ETEK (TELLİ)
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-24 ÜÇ ETEK (TELLİ)
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-25 ÜÇ ETEK (TELLİ)
YANDAN GÖRÜNÜŞ

C.ÖZEL GÜNLERDE GiYİLENLER

Kütahya'lı kadınlar düğün, nişan, sünnet, doğum vb. özel günlerde giyimlerine günlük yaşamda giydikleri giysilere göre çok daha fazla özen göstermişler ve özel günlerde giydikleri giysilerin gerek kumaşlarını, gerek motif ve modellerini özenle seçmişlerdir. Giysileri meydana getirmek için aylarca göznuru dökmüşler, onları saklayarak gelecek kuşaklara aktarmak için büyük çaba harcamışlardır.

Kütahya'da özel günlerde giyilen ve "Ağır Elbise" olarak ta adlandırılan bu giysiler; tefebaşı, pullu, çatkılı, eğrimli, dizibağlı, altınoluk, izmirli, bindallı, yolaklı, savai ve dallıdır. Bunlardan başka kuşak ve üç etek te özel günlerde giyilen giysiler arasındadır.

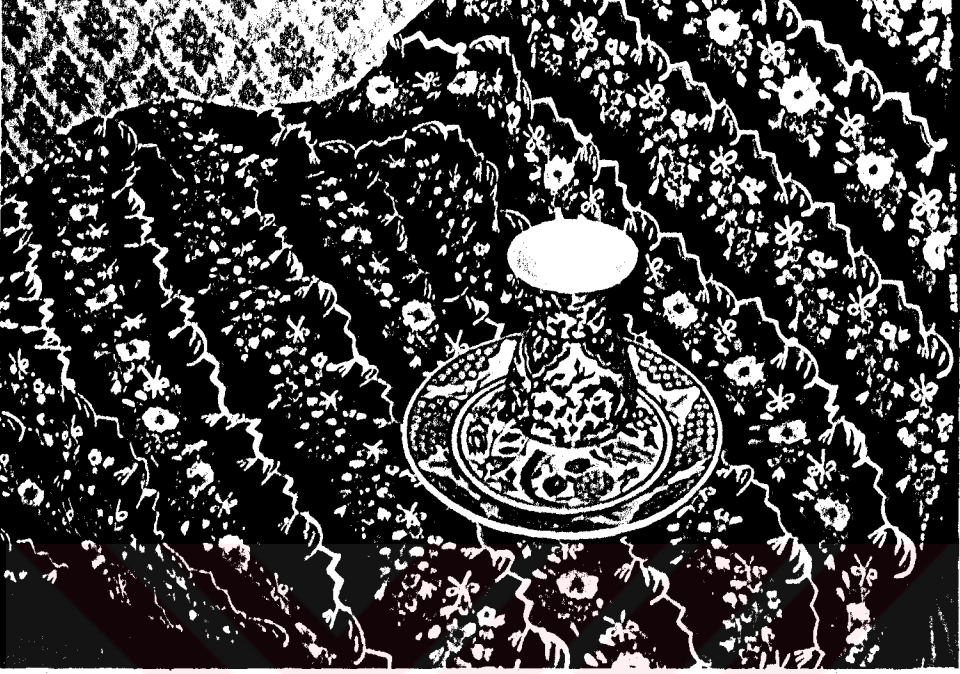
Bazıları desen ve motif yönünden bazıları kumaş yönünden, bazıları da model yönünden farklılıklar gösteren bu giysiler açısından Kütahya oldukça zengin bir yapıya sahiptir.

Bu bölümde Kütahya geleneksel kadın giysilerinden özel günlerde giyilenler tüm özellikleri ile ele alınarak ayrıntılı bilgiler verilecektir.

Tefebaşı: Adını dokuma tezgahlarında kullanılan "Tefe" tabirinden aldığı tahmin edilen bu giysinin "altın para" zamanında 20-25 altın liraya mal olduğu tespit edilmiştir.

Zengin düğünlerinin en gözde ağır elbisesi olan "Tefebaşı", aileler arasında evlattan evlada devredilmektedir. Tefebaşının motifleri el tezgahlarında dokunan ipek gibi yumuşak yünlü üzerine altın suyuna batırılmış gümüş sırma ile gergefte işlenmiştir.

Tefebaşı genellikle, kırmızı veya mavi renkte ince çuha ya da emsali yünlü kumaştan dikilmektedir. Ancak en çok rastlanılanı kırmızı kumaştan dikileni olup; kırmızının muhtelif tonlarından yapılabilmesine rağmen, "Al" tabir edilen tercih edilmektedir. (FOTOĞRAF-26)

FOTOĞRAF-26 TEFEBAŞI İŞLENMİŞ KUMAŞ

Tefebaşının, kenarları arası renkli ipek iplikle, çiçek ve yaprak motifleri ile işlenmekte ve bütün yüzey sırmadan uzun bordürler arasında buketlerin dekoratif bir şekilde yerleştirilmesiyle doldurulmaktadır. Giyside sırma ile işlenmiş bordürlerin Avşar boyuna ait imzayı temsil ettiği sanılmaktadır.

Tefebaşı; uzun entari(üç etek), çintıyan(şalvar) ve fermene(cepken) olmak üzere üç parçadan oluşmaktadır. Ancak bu üç parça genellikle birlikte giyilmeyip, ya çintıyan ya da uzun entari üzerine fermene giyilmektedir. Tefebaşı entari üç etek biçiminde olup, eskiden içine al ipek kumaş şalvar giyilirken günümüzde kırmızıdan pembeye değişen tonlarda düz ipekli şalvarlar giyilmektedir.

Çintıyan:Çintıyan fazla geniş ve uzun ağı olmayan işlemeli şalvardır.Ağı toplanıp bele sokulmaz.Şalvarın üzerine giysinin kıymetine zarar vermeyecek cinsten hafif işlemeli bir gömlek(al gömlek), bunun üzerine Bandırma sırmalı al veya mor kadifeden işlemeli fermene giyilmektedir.(FOTOĞRAF-27 ve FOTOĞRAF-28)

FOTOĞRAF-27 TEFEBAŞI ÇINTIYAN

FOTOĞRAF-28 TEFEBAŞI ÇİNTİYAN

Uzun Entari:Uzun entari, öñü boydan boya açık, yanları dizlere kadar yırtmaçlı, kol kapakları ellerin üzerinde saçak teşkil edecek kadar uzun, topuklara kadar uzanan bir giysidir.Giysinin kenarlarında sırma veya iplikten yapılmış harçlar bulunur ve bu şerit şeklindeki harç, kol kapaklarına, giysinin önüne, eteklerine ve yırtmaçlarının kenarlarına dolanır.Bazı tefebaşı uzun entarilerinde bu kenar kısımlar fisto şeklinde girintili çıkıntılıdır ve kenarlarında sırmalı kaytan bulunur.

Tefebaşı uzun entari bir gelin kıyafetidir.Düğünlerde oğlan evi yengeleri şalvar, gelin ve kız evi yengeleri ise uzun entari giymektedir.(FOTOĞRAF-29)

FOTOĞRAF-29 TEFEBASI UZUN ENTARI

Tefebaşı uzun entari al bir şalvar, al bir gömlek, Üste fermene giymek suretiyle kullanılmaktadır.içe tefebaşı şalvar, dışa tefebaşı uzun entari giyildiği görülmemiştir. Uzun entari üzerine altın ya da gümüş kemer takılmaktadır. (FOTOĞRAF-30 ve FOTOĞRAF-31)

FOTOĞRAF-30 TEFEBAŞI UZUN ENTARİ

FOTOĞRAF-31 TEFEBAŞI UZUN ENTARİ

Fermene:Fermene, en üste giyilen kollu cepkendir. Diğer ağır elbiselerin fermenelerine benzese de, tefebaşının şanına layık olması bakımından, itina ile seçilmiş ve işlenmiştir.Al ve mor kadifeden dikilmekte ve altın veya gümüş sırma ile işlenmektedir.Sırma genellikle sarı renktedir.Tefebaşı fermenesi özellikle çok ağır sırma ile kumaşı hemen hemen kaplayacak şekilde işlenmektedir.Buna Kütahya'lıların kendi tabiriyle "Dökme Sırma" denmektedir. Fermene işlenirken, sirmayı hiç koparmadan bütün fermene üstünde dolaştırıldıktan sonra aynı başlangıç noktasında bitirilir.En makbul olanları bu şekilde işlenenleridir.

(FOTOĞRAF-32 ve FOTOĞRAF-33)

FOTOĞRAF-32 YILANLI FERMENE
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-33 YILANLI FERMENE
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Pullu:Kırmızı, pembe ve mavi renkli canfes denilen çok ince kumaştan dikilen pullu; tefebaşından sonra en kıymetli giysidir.Daha çok al ve kiremit kırmızısı canfesten dikilenleri tercih edilir.Pullu dikiliş bakımından "Aynalı Pullu" ve "Süpürgeli Pullu" olmak üzere ikiye ayrılır.

Aynalı Pullu:Gümüş sırma ile işlenen aynalı pulluda, sırma tek sıra halinde olmayıp 3-5 sıra halindedir.Gergefe yerleştirilen canfesin üzerinde çeşitli kıvrımlarla dal ve çiçek motifleri oluşturacak şekilde sırmanın dolastırılıp, ince bir iplikle sabitleştirilmesi ile oluşturulan pullunun kumaşının üstünü bu dal çiçekler tamamen kaplamaktadır.

Pullularda bir bütün güzelliği vardır.Sırma kesilip tekrar başlanmaz.Aynalı pullunun özelliği bu dal ve çiçeklerin çıkış noktalarında cam göbeği, beyaz, gök mavisi

veya başka renk ipekli kumaşla aplike edilmiş gömeçlerin bulunmasıdır. Gömeçlerin etrafı altına karton konulmak suretiyle sırma ile fistolandırılarak aplike edilir. Boyutları 3x5 cm. olup elips şeklindedir ve kenarları da fistoludur. Bu gömeçlerin içi yukarıda belirtildiği gök mavisi, cam göbeği veya beyaz canfestendir. Gömeçlerin içinde tam ortada pul bulunur ve pulun etrafından da parlak olarak tırtıllar çıkar. Gömeçlerin etrafındaki sırma dal ve çiçekler diğer bir gömeçten çıkan dallara kadar uzanır, birbirine değmeden son bulur. Bu dalların etrafında, çiçeklerin ortalarında veya çiçeklerden çıkan dalların uçlarında pul, tırtıl ve çok az da olsa inci bulunur.

(FOTOĞRAF-34, FOTOĞRAF-35, FOTOĞRAF-36, FOTOĞRAF-37, FOTOĞRAF-38 ve FOTOĞRAF-39)

FOTORAF-34 AYNALI PULLU

ÖNDEN GÖRÜŞÜ

FOTOĞRAF-35 AYNALI PULLU
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-34 ve FOTOĞRAF-35' te görülen aynalı pullu, Kütahya'da bir antikacıda bulunmuştur. Giysinin 200 yıllık bir geçmişinin olduğu tespit edilmiştir. Mavi canfes üzerine kırmızı gömeçler ve altın kaplama gümüş sirmalar ile işlenmiştir. Üzerinde altın pullar bulunmaktadır. Giysi uygun şartlarda muhafaza edilmediğinden kullanılmayacak durumdadır. Kenar harçlarında üzüm motifleri görülmektedir. Üç etek şeklinde dikilmiştir.

FOTOĞRAF-36 AYNALI PULLU ÇİNTİYAN
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-37 AYNALI PULLU ÇİNTİYAN
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-36 ve FOTOĞRAF-37' de görülen aynalı pullu şalvar şeklinde dikilmiştir. Sahibinin ifadesine göre 150 yıllık olduğu sanılmaktadır. Kırmızı canfes üzerine cam göbeği gömeçler ve altın kaplama gümüş sirmalarla işlenmiştir. Paça kenarlarında çok ince motiflerle süslenmiş harçlar bulunmaktadır. Giysi yanlış muhafaza nedeniyle yıpranmaya başlamıştır.

FOTOĞRAF-38 AYNALI PULLU
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-39 AYNALI PULLU
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-38 ve FOTOĞRAF-39' da görülen aynalı pullu yeni dikilmiş bir giysidir. Kırmızı saten üzerine cam göbeği satenden gömeçler yapılmıştır. FOTOĞRAF-36 ve FOTOĞRAF-37 ile mukayese edildiğinde eski ile yeni farkını açıkça görmek ve anlamak mümkündür.

Süpürgeli Pullu:Süpürgeli pullu işlenişi bakımından aynalı pulluya benzemektedir.Ondan farkı gömeçlerinin olmamasıdır.Süpürgeli pulluda dal ve çiçekler büyük ve geniş demet şeklindedir.Başlangıç noktaları yine bu demetlerdir.Dal ve çiçeklerin uç kısımlarına pul ve tırtıl işlenmektedir.Süpürgeli pullu iki şekilde işlenir.Biri, 3-5 sıra sırma bükülmeksizin kumaş üzerinde dolaştırılır ve 2-3 cm. aralıklarla dönüm noktalarından hafifçe kumaşa tutturulur.ikinci işleniş tarzı ise tek sıra sırmanın dolaştırılarak kumaşa dikilmesidir ki buna "Tefebaşı Harcı" denmektedir.(FOTOĞRAF-40, FOTOĞRAF-41, FOTOĞRAF-42 ve FOTOĞRAF-43)

FOTOĞRAF-40 SÜPÜRGELİ PULLU UZUN ENTARİ
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-41 SÜPÜRGELİ PULLU UZUN ENTARİ
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-40 ve FOTOĞRAF-41' de görülen süpürgeli pullu bir gelin giysisidir. 100-120 yıllık olduğu tespit edilmiştir. Altın kaplama gümüş sırma ile işlenen, altın kaplama pul ve tırtıl kullanılan giysi; al canfes üzerine işlenerek yapılmıştır. Harç süslemesinde üzüm motiflerini görmek mümkündür. Giysinin dikiş yerleri sutaşı ile kapatılmıştır. Kolları peşlidir, peşinin içi de kumaşından yapılmıştır.

FOTOĞRAF-42 SÜPÜRGELİ PULLU ŞALVAR

FOTOĞRAF-42' de görülen süpürgeli pullu şalvar yaklaşık olarak 100 yıllık bir parçadır. Mavi ipek tafta üzerine altın kaplama gümüş sırma ile işlenmiştir. Altın pul ve tırtıl kullanılmıştır. Uçkur yeri bordo renk ipek pamuk karışımı bir kumaştır. Giysi hiç kullanılmamasına rağmen kat yerleri çok yıpranmıştır. Orjinal fermenesi kaybolmuştur. Paça kenarları oldukça güzel harçlara sahiptir. Üzerini ipek bir al gömlek tamamlamaktadır.

FOTOĞRAF-43 SÜPÜRGELİ PULLU UZUN ENTARİ

FOTOĞRAF-43' te görülen süpürgeli pullu bir gelin giysisidir.Halen Kütahya müzesindedir.Müzeye hediye eden kişi yaklaşık olarak 100 yıllık olduğunu söylemiştir.Pembe tafta üzerine gümüş sırma, pul ve tırtilla işlenmiştir.içine yeşil astar kullanılmıştır.Kol peşleri, önü, etek ucu ve yırtmaçları sırmalı kaytanla fistolandırılmıştır.

Dizibağlı:Kütahya'nın en eski giysilerinden olan dizibağlı, sade fakat zariftir.Her şeyden önce halkın benimsediği bir giysidir.Köylerde biraz daha kaba olanlarına rastlanmaktadır.Hareli denilen tafta, al kumaş, mor kumaş üzerine işlenilenlerine rastlanmışsa da geçerli olanı çuha ve kadife kullanılarak yapılanlarıdır.Daha çok fes rengi, erguvani, siyah ve mavi renkte kumaşlar tercih edilmektedir. Siyah ve mavi kumaşlar çuhadan, fes rengi ve erguvaniler ise kadifedendir.Sırması gümüşten olup maliyeti düşürmek için tel sirmadan işlenenlerine de rastlanmaktadır.(FOTOĞRAF-44, FOTOĞRAF-45, FOTOĞRAF-46 ve FOTOĞRAF-47)

FOTOĞRAF-44 DİZİBAĞLI
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-45 DİZİBAĞLI
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Dizibağlıda sırma çift veya birkaç kat sıkı bir şekilde bükülerek işlenmektedir. Birkaç kat sırma büküldüğünde motifler kalın olacağından, işi kaba düşmekte ve makbul sayılmamaktadır. Çift sırmadan işlenmiş olanları makbuldür. Dizibağlı takım halinde olup; şalvar, gömlek ve fermeneden oluşmaktadır.

Şalvar:Dizibağlıda şalvar sade olup, bütün ağır elbiselerde olduğu gibi ancak yere değecek kadar uzundur ve ağı toplanıp bele sokulmaz.Şalvarın ön ve arkalarında belden başlayıp ağı kadar 4-5 cm. genişliğinde çeşitli şekillerde sırmadan dört su inmektedir.Bu suyun diz kısımlarına gelen yerlerinde; sağlı, sollu lale şeklinde açılmalar vardır ve dizibağlı ismi buradan gelmektedir.Şalvar giyildiğinde her iki yanında yine belden başlayıp diz hizasına kadar inen dört ya da iki şerit bulunmaktadır.Şalvar parçalarının dış kısımlarında aynı motif bulunmaktadır.Bu bazı dizibağlıların paçalarında oldukça hafif, hatta bazen hiç bulunmamakta; ancak bazılarında ise Bandırma sırma denilen biçimde ve çok ağır olmaktadır.Şalvarın paçalarının kenarlarında sırmalı kaytan bulunmaktadır.

Gömlek:Entari ismi de verilen gömlek, üste fermenenin içine giyilmektedir.Genellikle sırmasız olup, ancak yaka ve önüne, yani kavuşan yerlerine gelen kısımda 2-3 cm. genişliğinde sırma işlenmektedir.Önünde özellikle dış kısımlarda sırmalı kaytan bulunmaktadır.ilikler de bu sırmalı kaytanın çıkıntıları ile yapılmaktadır.Ayrıca sırmalı kaytan yaka ve kol kısımlarına da dikilmektedir.Bazı dizibağlıların gömleklerinde kol kapakları uzundur ve fermeneden dışarıya saçak şeklinde çıkmaktadır.Bunun üzerinde ağır sırma bulunmakta ve bu saçığın kenarları sırmalı kaytanla fistolandırılarak işlenmektedir.Gömleğin olmadığı durumlarda al gömlek giyilmektedir.

Fermene:Dizibağlının fermenesi diğer fermenelerden farklıdır.Çoğunluğunun kolunun uç kısmı içe doğru girintili olup, bunlara "çapraz" adı verilmektedir.

Dizibağlının fermenesi veya çaprazında, şalvar ve gömleğinde aynı hatlara, aynı kıvrımlara rastlanmaktadır.Genellikle sırma göğüsten başlayıp, yanlardan ve sırttan dolaştıktan sonra omuz başlarından kol üstüne dökülmektedir.Sırtın orta kısmı çaprazlarda boş, bazılarında ise Bandırma

sırmalı olup bazı çaprazlarda kolun bileklere isabet eden kısımlarında da ağır sırmaya rastlanmaktadır.

Dizibağlının sırma işi, tefebaşı fermenesinde bahsedildiği gibi bükülmüş sırmanın kumaş üzerinde çeşitli kıvrımlarla gezinmesi ve göze çarpmayacak şekilde ince bir iplikle kumaşa dikilmesi(Blonya iğnesi) şeklindedir.

Oldukça sade bir giysi olan dizibağlı, her yaşıta kişı tarafından giyilmekte ve özellikle gelin evlerine kına yakmaya giden kız çocuğu ile düşün evine baklava götürünler tarafından pratikliği bakımından tercih edilmektedir.

FOTOĞRAF-46 DİZİBAĞLI
YANDAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-44, FOTOĞRAF-45 ve FOTOĞRAF-46' da görülen dizibağlı Kütahya'lı yaşlı bir kadında bulunmuştur.Sahibinin ifadesine göre 80 yıllık bir giysidir.Giysi sahibine annesinden kalmıştır.Siyah kadife üzerine gümüş sırma ile işlenmiştir.Giysi takım halindedir ve orta ağırlıkta bir dizibağlıdır.Kol üstlerinde, gömleğinde ve paçalarında iş vardır.Bandırma sırmalı bir giysidir.Giysi geleneksel giysilere ait tüm özellikleri yansıtmaktadır.

FOTOĞRAF-47 DİZİBAĞLI

FOTOĞRAF-47' de görülen dizibağlı orjinalinden kopye edilerek işlenmiş bir giysidir.Mavi kadife üzerine sarı tel sırma ile makinada işlenmiştir.Giysinın çaprazı ve şalvarı bulunmaktadır.Orjinal gömleği işlenmemiştir.içine al gömlek giymekle yetinilmiştir.

Eğrimli: Son zamanların çok revaçta bir giysisi olan eğrimli; orjinaline göre oldukça basit ve hatalı olarak yapılmaktadır. Kadife ve benzeri kalın hareli kalınca ipekli kumaştan dikilmekle birlikte, son zamanlarda satenden dikilenlerine de rastlanmaktadır. Ancak makbul olanı kadifeden yapılanıdır. Genellikle siyah renk kullanılmakla birlikte mavi, lacivert ve mora yakın renkte olanları da vardır.

Eğrimlinin işlenişi şimdiye kadar anlatılan ağır elbiselerden farklıdır. Aynı dizibağlıda olduğu gibi, sırma takımın her tarafına işlenmektedir. Ancak günümüzde sim sarma adı verilen "Maraş işi" nin bir çeşidi şeklinde işlenmektedir. Desen önce kartona çizilerek kesilmekte ve daha sonra kumaşın üzerine boydan boya yerleştirilerek, sırma kartona saracak şekilde dolandırılıp kumaşa tespit edilmektedir. Kesilen karton ne kadar girintili çıkıntılı ise giysi o derece kıymetli olmaktadır. Desen boydan boya bir dalı andırmakta ve çıkıntı yerlerine pul veya tırtıl konulmaktadır. İşlerken dikkat edilmesi gereken şey sırmanın üst üste binmemesi ve kartonun her yerinin kapatılmasıdır.

Eğrimli çok narin bir giysidir ve saklamak çok güçtür. En küçük bir dikkatsizlik, kartonun kırılmasına dolayısıyla giysinin bozulmasına sebep olur.

Eğrimli de diğer ağır elbiseler gibi fermene, şalvar ve entariden oluşmaktadır. (FOTOĞRAF-48, FOTOĞRAF-49, FOTOĞRAF-50, FOTOĞRAF-51 ve FOTOĞRAF-52)

Eğrimlinin adını eğri şekilde işlenmesinden aldığı sanılmaktaysa da Eğmir isimli Kütahya il merkezine çok yakın bir köyde bu giysiye "Eğmirli" denmektedir. O halde bu giysinin Eğmir boyundan gelen bu halka ait olduğu ve zamanla isminin eğrimli olarak değiştiği de söylenebilir.

Eğrimli giysisi takım halinde giyilmektedir ve genç kız giysisi olduğu gibi düğünde oğlan evi, kız evi yengeleri ve düğün evinin yakınları tarafından da giyilmektedir.

Şalvar:Aynı dizibağlıda olduğu gibi ön ve arkada uçkur kenarlarından başlayıp ağa kadar inen dört su bulunmaktadır.Bunların dize rastlayan kısımlarında açılmalar vardır ve yanlarda da belden başlayıp dize kadar inen iki şerit bulunmaktadır.Çoğu eğrimlide paça işlenmemekte, sadece paça kenarlarına sırmalı kaytan geçirilmektedir.Şalvar uzun ağılı değildir ve ağı toplanıp bele sokulmamaktadır.

Fermene:Eğrimlinin fermenesi diğer fermenelere benzemez ve işlenişindeki teknik şalvardaki gibidir.Sırma kartona sarılarak işlenmekte ve şalvardaki motiflerin aynısı kullanılmaktadır.Kol ağızlarının etrafı kenara paralel olmak üzere ön ve yan kısımlarının uçları su halinde aynı motiflerle süslüdür.Diğer kısımları ise yine aynı motiflerle çapraz işlenmektedir.

Gömlek:Gömlek üste fermenenin içine giyilmektedir.Buna entari de denmektedir.Oldukça sadedir, yaka ve ön kısımlarında aynı sırma işinin minyon motiflerine rastlanmaktadır.Kol kapaklarında da aynı motifler bulunmakta olup diğer parçaları ile aynı kumaştan yapılmaktadır.

FOTOĞRAF-48 EĞRİMLİ

FOTOĞRAF-48' de görülen eğrimli Tavşanlı müzesinde bulunmuştur. Giysiyi müzeye hediye eden kişi giysinin 150 yıllık olduğunu söylemiştir. Mor kadife üzerine gümüş sırma ile işlenmiştir. Giysinin entarisi kaybolmuştur. Desenlerdeki girinti ve çıkıntıların oldukça çok olması giysinin değerini bir kat arttırmaktadır. Giysinin paça kenarlarına sirmalı kaytan geçirilmiştir.

Kullanılan kumaş ve süsleme malzemesi bu giysiye hak ettiği değeri verirken, gelecek kuşaklara aktarma zorunluluğunu da ortaya koymaktadır.

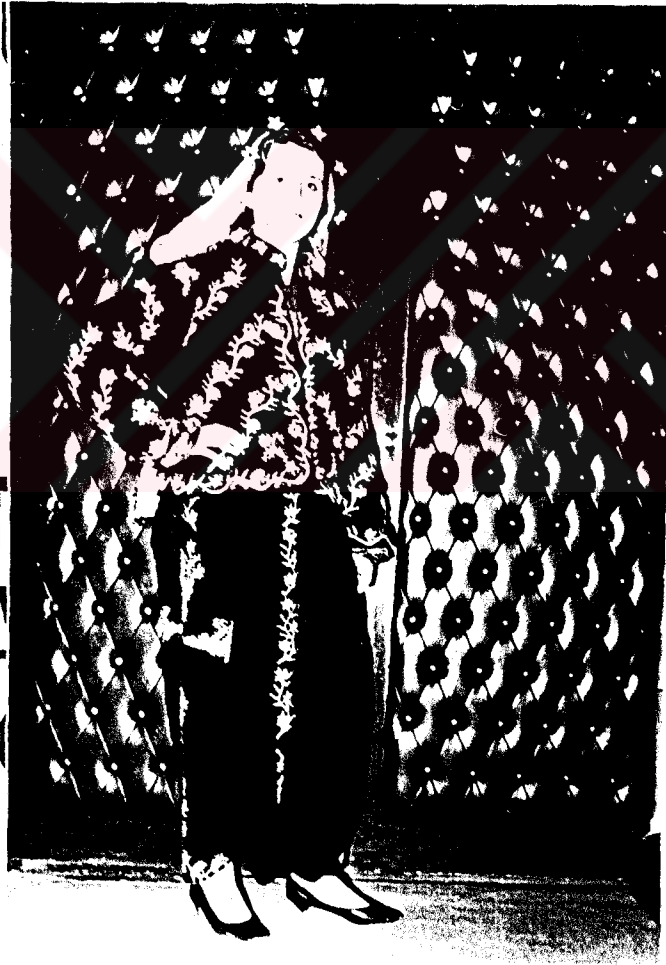

FOTOĞRAF-49 EĞRİMLİ
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-50 EĞRİMLİ
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-49 ve FOTOĞRAF-50' de görülen eğrimli 20 yaşında bir kadına aittir. Kendisine annesinden kaldığını, onada anneannesinden kaldığını söylemiştir. Giysinin yaklaşık 50 yıllık olduğu sanılmaktadır. Motif girintilerinin az olması ve kullanılan sırma, pulların zamanla kararması giysinin değerini düşürmektedir. Giysinin gömleği kaybolmuştur. Onun yerine al gömlek kullanılmaktadır. Giysi siyah kadifeden dikilmiştir.

FOTOĞRAF-51 ÇİÇEKLİ EĞRİMLİ

FOTOĞRAF-52 BAKLAVALI EĞRİMLİ

FOTOĞRAF-51 ve FOTOĞRAF-52' de görülen eğrimliler köy eğrimlisi olarak ta adlandırılırlar.Çiçekli eğrimli lacivert kadife üzerine, baklavalı eğrimli ise siyah kadifeden yapılmıştır.Bu giysiler diğer eğrimliler yanında çok zayıf kaldıklarından pek makbul değildirler.il merkezinden çok köylerde kullanılmaktadır.

Çatkılı:Hareli, kalın saten ve bunun gibi ipekli kumaşlar üzerine işlenerek yapılan çatkılıda siyah, mavi ve mor renkli kumaşlar tercih edilmektedir.Kadife üzerine işlenenlerine de rastlanmaktadır.

işlenişindeki teknik eğrimlideki gibi olup, karton üzerine sarılan sirmayı kumaşa tespit ettirmek suretiyle yapılmaktadır.Eğrimli kadar narin olan giysinin saklanması zor ve giyimi oldukça rahatsız edicidir.

Çatkılı da şalvar, fermene ve entariden oluşmaktadır.
(FOTOĞRAF-53)

Şalvar:Diğer ağır elbiselerde olduğu gibi geniş ağılı değildir ve yere temas edecek kadar uzundur.Ağı toplanıp bele sokulmaz.işi eğrimliye benzese de düz olmayıp, keskin uçları aşağı yukarı, sağa sola gelecek tarzda kare ya da rombus oluşturacak şekilde işlenmektedir.Sırmaların kesiştiği yerler uyumlu fiyonklarla bitirilmekte, ortalarında ya alt köşeden yukarıya doğru ya da üst köşeden aşağıya doğru sarkacak şekilde veya çapraz ortadaki boşlukların merkezlerine isabet edecek şekilde küçük dallar yerleştirilmektedir.

Entari:Çatkılının entarisi, fermenenin içine giyildiği ve tamamen saklandığı için oldukça sade olup, dikiminde daha çok düz kumaş kullanılmaktadır.Bu nedenle de pek işlenmemektedir.

Fermene:Şalvardaki aynı çapraz iş fermenede de görülmektedir.Zaten giysi takım olduğundan farklı bir iş ve farklı bir kumaş kullanılmamaktadır.

FOTOĞRAF-53 ÇATKILI

FOTOĞRAF-53' te görülen çatkılı, siyah kadife üzerine tel sırma ile işlenmiştir. Entarisi olmadığı için içine al gömlek giyilmiştir. Giysinin tamamı çapraz motiflerle işlenmiş ve paça kenarlarında sarmalı kaytan kullanılmıştır.

Dallı: Hareli, kalın saten gibi ipekli kumaşların kullanıldığı dallıda, daha çok siyah, mavi, cam göbeği ve mor renkler tercih edilmektedir. İşlenişindeki teknik eğrimlideki gibi olup, işi uyumlu değildir. Giyside bir bütün güzelliği bulunmamaktadır. Her bir dal ayrıdır ve kendi başına olup diğerleriyle bağlantısı yoktur. Motifler belli aralıklarla kumaşın üzerine serpiştirilmişlerdir ve dal şeklindeki bu motiflerin büyüklüğü 10-15 cm. kadardır. Dal uçlarına pul ve tırtıl dikilmektedir. Eğrimli ve çatkılı gibi saklaması zor, giyimi rahatsız edici bir giysidir. (FOTOĞRAF-54)

Dallı, sadece şalvar ve fermeneden oluşmaktadır.

Şalvar:Dallının şalvarı eğrimli ve çatkılıda olduğu gibidir, geniş ağılı olmayıp yere kadar uzundur.Ağı toplanıp bele sokulmaz.Dalları birbirinden ayrı olarak işlenmektedir.

Fermene:Fermenede de aynı şalvarda olduğu gibi ayrı ayrı dallar bulunmaktadır.Yalnız kol ağzı, yaka ve kenar kısımlarında dallarla bütünlük sağlayan sular bulunmaktadır.

Bazı dallıların fermeneleri eğrimlinin fermenesine benzemekte, yani dal dal olmayıp meyilli şeritler bulunmaktadır.Gerçekte bu tip fermeneler dallıya ait olmayıp, ya kendi fermeneleri olmadığından ya da değişiklik olsun diye giyilmektedir.Dallıyı daha çok gelin yengeleri, düşün evinin yakın akraba ve dostları, yeni gelinler ve gelin arkasından baklava götürenler tarafından giyilmektedir.

FOTOĞRAF-54 DALLI

FOTOĞRAF-54' te görülen dallının şalvar ve fermenesi küçük dallarla süslenmiştir.Giysi beyaz saten üzerine tel sırma ile çalışılmıştır.Dallardaki motifler iki ayrı desendedir ve sahibinin ifadesine göre giysi 30 yıllıktır.

izmirli:izmirlinin kumaşının el işlemesi yoktur ve boyuna kalın şeritler halinde dokunan kumaşın şeritleri arasına gümüş sırma atılmaktadır.Çeşitli renklerde ipek iplikle irice çiçek ve dal oluşturacak şekilde bir dokuma görülmektedir.Çok renkli ve kendinden desenli bir kumaş olup, izmir taraflarında dokunup geldiği için bu ismi aldığı sanılmaktadır.

izmirli kumaştan takım şalvar ve uzun entari dikilmektedir.Şalvar uzun ağı olabileceği gibi, kumaşın güzelliğini göstermesi bakımından ağır elbiselerde olduğu gibi, ağı yere deşecek kadar uzunlukta ağırsız şalvar da dikilmektedir.Bu şalvarın üzerine herhangi bir fermene giyilebilmektedir.

Uzun entarisi ise, dikiş tekniği olarak diğerlerine benzemektedir.Kol peşlerinin kenarları, boydan boya önü, etekleri ve yırtmaçları düz ise sırma şerit ve sırma oya ile veya ipekle süslenmekte; kenarlar fistolandırılmış ise sirmalı kaytan kullanılmaktadır.Üzerine herhangi bir fermene giyilebilmekte ve gümüş takılarla kullanılabilir.

Düğünlerde hem şalvarı hemde uzun entarisi yeni gelinler ve genç kızlar tarafından giyilmektedir.

(FOTOĞRAF-55 ve FOTOĞRAF-56)

FOTOĞRAF-55 İZMİRLİ
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-56 İZMİRLİ
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

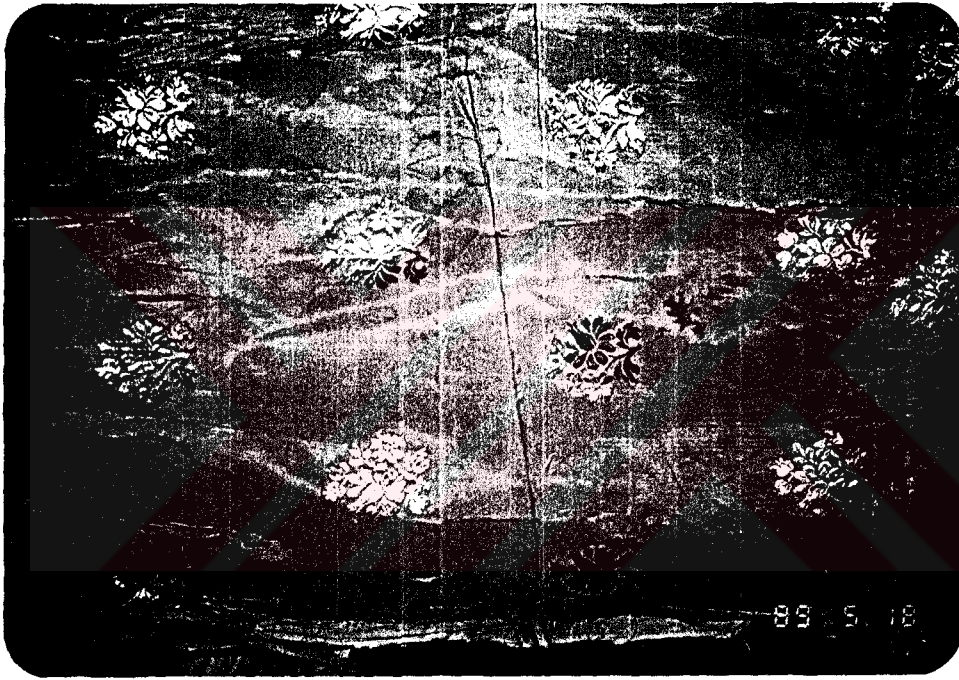
FOTOĞRAF-55 ve FOTOĞRAF-56' da görülen izmirli Kütahya'da bir antikacıda bulunmuştur. Beyaz, pembe, yeşil, mor şeritler üzerine sarı ipek iplikle desenlendirilmiştir. Kol uçları peşli, küçük bir yakası olan uzun entaridir. Beyaz amerikan ile astarlanmıştır. Kol kenarlarında, yırtmaçlarında ve ön kısmında sirmalı kaytan bulunmaktadır. Yakanın göğüs kısmına gelen yerleri oya ile süslenmiştir. Giysinin kaç yıllık olduğu kesin belli değildir. Fakat 80 yıllık olduğu sanılmaktadır.

Bindallı:Her renkte hareli, canfes ve benzer ipekli ince kumaşlardan dikilen bindallıda, daha çok al ve pembe kumaşlar tercih edilmektedir.Koyu renk kumaş üzerine işlenenlerine pek rastlanmamaktadır.Dallar küçük ve sık olup, giysinin diğerlerinden en belirgin farklılığı fermenesinin olmamasıdır.Şalvar entarisi ile birlikte giyilmektedir.Ağız şalvar yapıldığı gibi, uzun ağı şalvar da kullanılmakta ve ağı toplanıp bele sokulmaktadır.

Dallar telle veya sırma ile işlenmektedir.Kumaş dokunurken işlenenlerine de rastlanmaktadır.Ağır elbise sayılmamakta ve düşünlerde genç kızlar ile gelinler tarafından giyilmektedir.(FOTOĞRAF-57 ve FOTOĞRAF-58)

FOTOĞRAF-57 BİNDALLI ENTARİ

FOTOĞRAF-58 BİNDALLI ŞALVAR

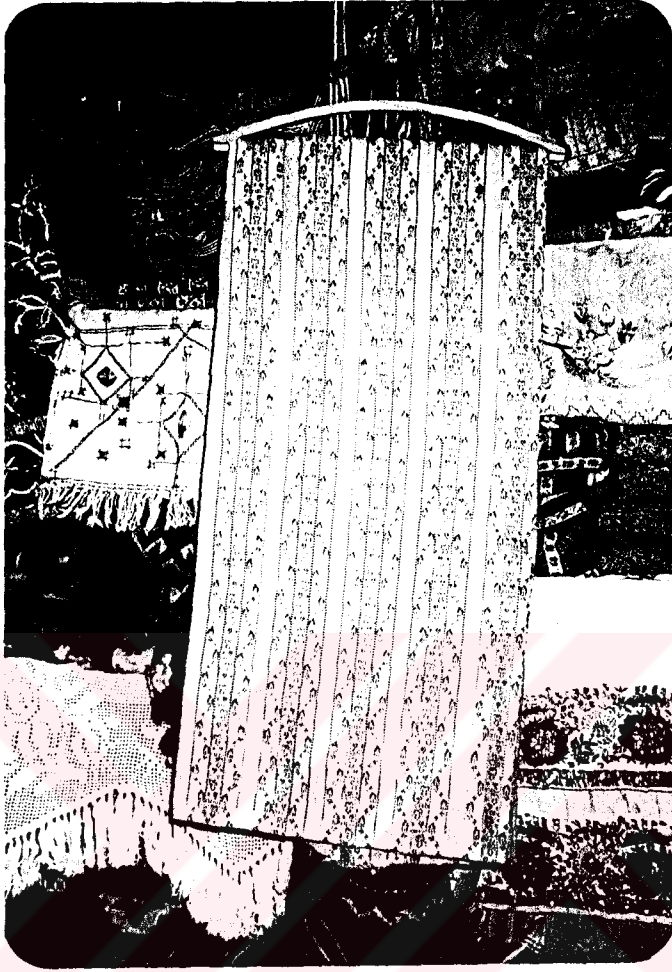
FOTOĞRAF-57 ve FOTOĞRAF-58' de görülen bindallı Kütahya' da bir antikacıda bulunmuştur. Pembe canfes üzerine tezgahda dokunurken gümüş tel ile işlenmiştir. Giysi yaklaşık olarak 150 yıllıktır. Oldukça yıpranmıştır ve giyilemeyecek durumdadır. İçi astarlanmıştır.

Savai:Çok eski bir Türk kumaşı olan savai, sarı veya pembe renkte enli şeritlidir.Bu şeritlerin arasında daha ince yollar bulunmaktadır ve boyuna yolaklıdır.Oldukça kalın ve sağlam bir kumaş olup, enli şeritlerin üstüne ipek iplikle yapılmış çiçekler ve dallar ihtiva etmektedir.Bu çiçeklerin dokunma sırasında mı yoksa sonradan mı yapıldığı belli değildir.Bu kumaştan dikilen giysiye de savai adı verilmektedir.

Savai şalvara pek rastlanmamakta, uzun entarileri ise oldukça fazla kullanılmaktadır.Günümüzde antikacı dükkanlarının en kıymetli eşyaları arasında yer almakta ve tarihi bir değer taşımaktadır.Savai uzun entari, dikimi yönünden diğer uzun entariler gibidir.Kenarlarını ipek oya, sırmalı oya veya kaytan süslemektedir.(FOTOĞRAF-59 ve FOTOĞRAF-60)

FOTOĞRAF-59 SAVAI

FOTOĞRAF-60 SAVAI

FOTOĞRAF-59 ve FOTOĞRAF-60' da görülen savai üç etek ve kumaş Kütahya'da bir antikacıda bulunmuştur. FOTOĞRAF-59' daki uzun entari pembe ve sarı şeritlerden oluşmuş, şeritlerin arası çeşitli çiçek ve dal motifleriyle işlenmiştir. Kenarlarına sırmalı kaytan ve sırmalı fisto geçirilmiştir. Giysinin kaç yıllık olduğu bilinmemektedir. FOTOĞRAF-60' daki savai ise, açık sarı, yeşil ve beyaz renklerden oluşmuştur. Şeritlerin arası muhtelif renklerde dallar ve çiçeklerle süslenmiştir.

Altınoluk: Bu giysi hakkındaki bilgiler rivayete dayanmaktadır ve hemen hemen kaybolmuş bir ağır elbisedir. Kütahya' da halen üç ailede bulunduğu söylenmektedir. Giysinin tefebaşından daha kıymetli olduğu, fermene, çintiyen ve uzun entari ile tefebaşı ve pullu gibi takım halinde bulunduğu ifade edilmektedir. İşlenişi hakkında bir bilgi toplanamamış fakat 4-5 cm. genişliğinde boyuna şeritler halinde altın ve gümüş sırma ile işlendiği belirtilmektedir. Hangi kumaştan dikildiği belli değildir ve çok değerli olan bu ağır elbisenin bir gelin giysisi olduğu sanılmaktadır.

Yolaklı: Yolaklı; kiremit kırmızısı, sarı, beyaz renkte, 1-1.5 cm. genişliğinde boyuna çizgili bir kumaş olup, bu şeritlerin aralarına gümüş sırma atılmaktadır. Her renk sırasının arasında ipekle dokunmuş küçük çiçekler ve dallar yine şerit halinde uzanmaktadır. Bu kumaştan aynı ad ile anılan şalvar ve uzun entari yapılmaktadır. Özellikle şalvar takımının bir zamanların en geçerli işlemesiz giysisi olduğu tespit edilmiştir.

Şalvarı genellikle ağırsız dikilmektedir. Üzerine yine yolaklıdan entari giyilebildiği gibi, herhangi bir kumaştan dikilmiş entari de giyilebilmektedir. Giysinin kendine özgü fermenesi olmayıp, çeşitli fermeneler kullanılabilmekte ve daha çok işlemesi az bir çapraz tercih edilmektedir.

Yolaklı uzun entari diğer uzun entariler gibidir. Kol kapağı saçaklarında, yakasında, önünde, eteklerinde ve yırtmaçlarında eğer kenarlar düz ise sırma veya ipek oya ile sırma şerit, fistolu ise sirmalı kaytan geçirilmektedir. Uzun entarinin üzerine sade bir fermene giyilmekte ve gerek uzun entarisi gerekse şalvarı düşünlerde genç kızlar ve yeni gelinler tarafından giyilmektedir.

Buraya kadar yaşam biçimi ve kullanıldıkları yerlere göre sınıflandırılarak anlatılan Kütahya geleneksel kadın giysilerinin işleniş ve kumaş yönünden ne denli farklılıklar gösterdiğini gördük. Bununla birlikte ağır elbiselerde ortak ve giysilerin hemen hepsinde kullanılan giysi parçaları ile ağır elbise olmadığı halde özellikle kırsal kesimde özel günlerde giyilen giysiler bulunmaktadır. Şimdi sırasıyla:

- Ağır elbiselerde kullanılan giysi parçaları
- Hemen hemen tüm giysilerde kullanılan giysi parçaları ve
- Özellikle kırsal kesimde özel günlerde giyilen giysiler üzerinde durulacaktır.

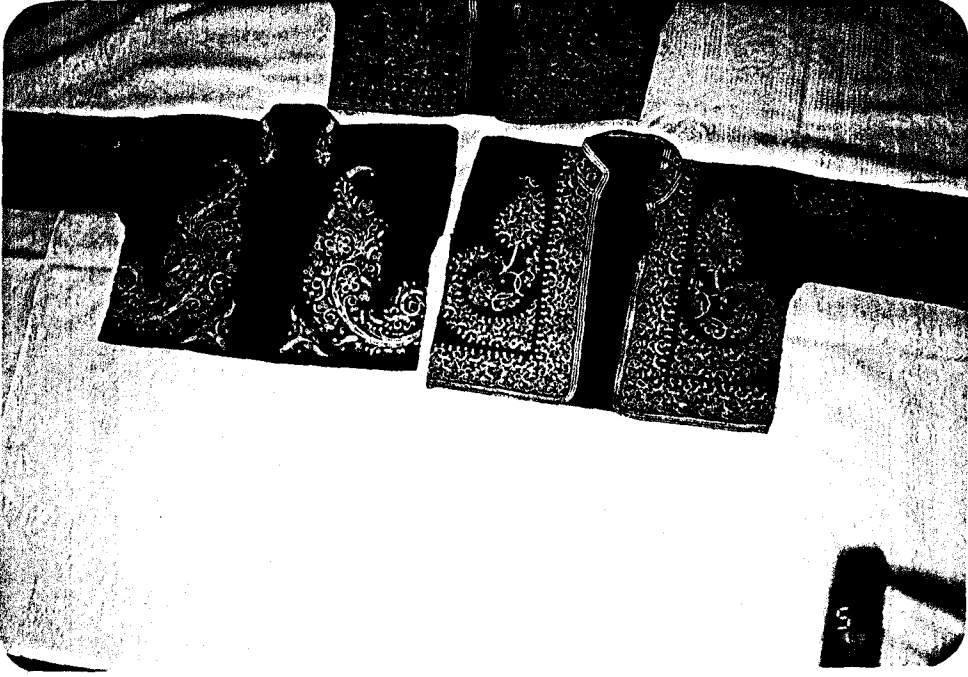
Ağır elbiselerde kullanılan giysi parçaları:

Fermeneler: Al, mor, siyah kadife ve çuha gibi kumaşlardan dikilen fermene, en üste giyilen kollu cepkendir. Altın veya gümüş sırma ile işlenmektedir ve sirmalar genellikle sarı renktedir. Bazı fermeneler çok ağır işlemelerle işlenir ki bunlar tefebaşı, pullu gibi giysilerle giyilmektedir. Sırması hiç koparılmadan ve kumaş görünmeyecek şekilde işlenenleri daha makbuldür.

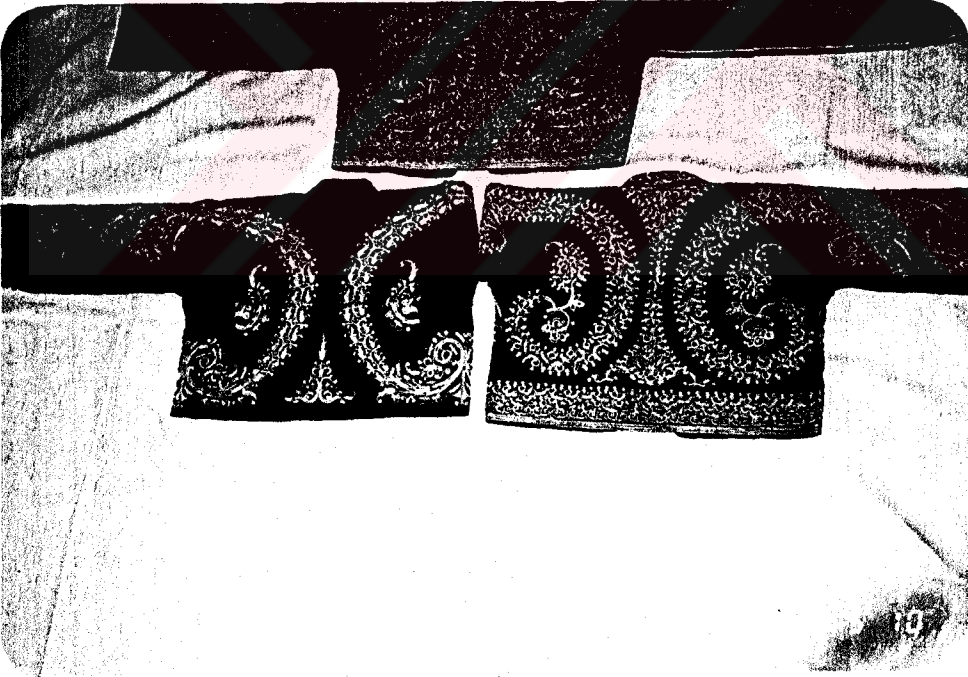
Bazı fermenelerde kolaylık olsun diye sırma birkaç kat bükülerek işlenmekte ve bunlara "Kaba Fermene" adı verilmektedir. Fermeneler işlenişlerine göre; ağır fermene, orta fermene, hafif fermene, yılanlı fermene gibi isimler de almaktadırlar. (FOTOĞRAF-61, FOTOĞRAF-62, FOTOĞRAF-63, FOTOĞRAF-64, FOTOĞRAF-65, FOTOĞRAF-66 ve FOTOĞRAF-67)

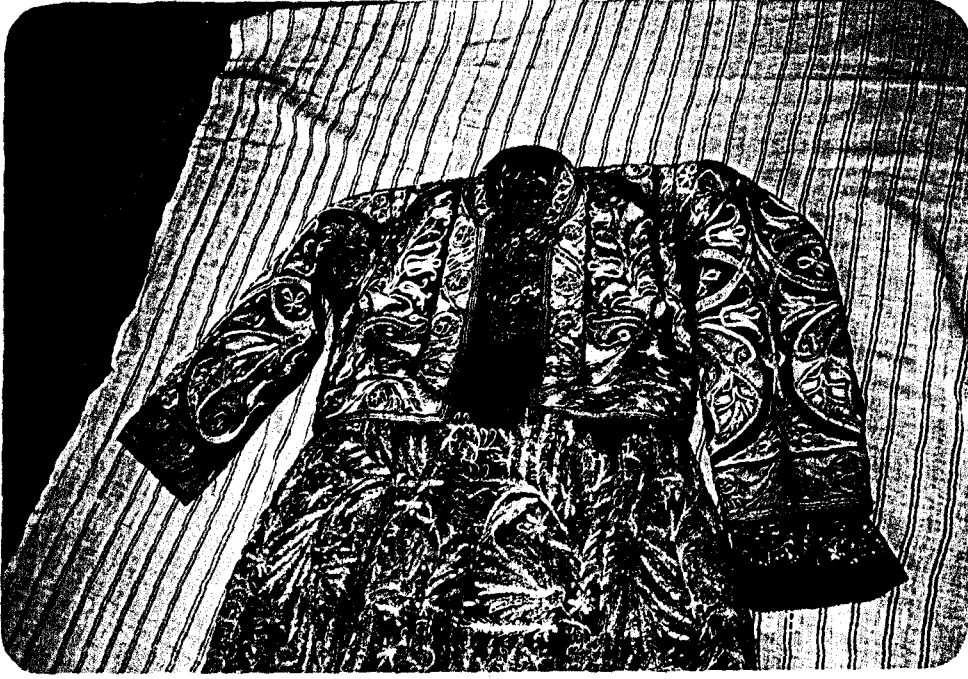
FOTOĞRAF-61 PULLULARDA KULLANILAN FERMENE

FOTOĞRAF-62 TEFEBAŞI VE PULLULARDA KULLANILAN FERMENE
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-63 TEFEBAŞI VE PULLULARDA KULLANILAN FERMENE
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-64 PEK ÇOK AĞIR ELBİSEDE KULLANILAN FERMENE
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-65 PEK ÇOK AĞIR ELBİSEDE KULLANILAN FERMENE
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-66 BİR BAŞKA FERMENE
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-67 BİR BAŞKA FERMENE
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Hemen tüm giysilerede kullanılan giysi parçaları:

İç Gömleği:Bürümcük, kasterli, kız kıvrığı, güvül ve el kıvrığı denilen ipek veya ipek keten karışımı esnek kumaştan yapılan iç gömleği uzun kolludur ve önü 15-20 cm. kadar yırtmaçlıdır.Etekleri oldukça uzundur ve yakası, önü, kol ağızları ipek iplikle süslenmiştir.

Yelek:Bürümcük gömleğin içine giyilen yelek, kalınca bir kumaştan dikilmektedir ve kısa, kolsuz bir giysidir. Kütahya' lı kadınlar yeleği geçmişte sütyen yerine kullanmaktaydılar.Yeleğin kenarlarında çok hafif te olsa bir iş bulunmaktadır.

Gömlek:Bluz yerine kullanılan gömlek; atlas, canfes, ince harelî al kumaş gibi ipekli düz kumaşlardan yapıldığı gibi, sopalı ve tirşe gibi çift renkli yollu kumaşlardan da dikilmektedir.

Ağır elbiselerin içine şalvara üstlük olarak giyilen gömleğin özellikle tefebaşı, pullu, izmirli, yolaklı ve savainin içine giyilmesi şarttır.

Gömleğin önü ve kol uçları dizibağlılarda olduğu gibi sırma ile işlenmektedir ve bazılarının kol kenarları saçak şeklinde uzun olup, üzerinde sırma bulunmaktadır.Bazıları tel kırma şeklinde işlenmekte olup, bunlar daha yakın zamanlarda işlenen gömleklerdir.

Gömlek sarı-beyaz, açık mavi-beyaz, açık yeşil-beyaz gibi çift renkli olmakla birlikte; uçuk mavi, pembe kırmızı, sarı gibi tek renklilerine de rastlanmaktadır.Bunlardan kırmızı ipekliden yapılanlarına "Al Gömlek" adı verilmekte ve tefebaşı, pullu ile birlikte giyilmektedir.(FOTOĞRAF-68)

FOTOĞRAF-68 AL GÖMLEK

Bel Şalı: Bel şalı saf yünden el tezgahlarında dokunan 1x1 metre ölçülerinde bele sarılan şalıdır. Kırmızı, yeşil, mavi, lacivert çizgilidir. Çizgiler arasında sarı-beyaz daha ince çizgiler ve her rengin ayrıldığı yerde 4-5 mm. eninde siyah çizgiler bulunmaktadır. Her şeridi çiçek ve geometrik şekillerle çeşitli renkte yün ipliklerle dokunarak, desenlendirilmektedir. Bu desenlerin dokunarak mı yoksa sonradan mı işlendiği belli değildir ve dokuma şekli oldukça zordur. Sinekli şal, lahuri gibi isimler almaktadır.

Binofes: Küçük bir fes olan binofesin rengi bildiğimiz fes rengindedir. Ön kısmı dik olup, arkası meyillidir. Hemen hemen her tarafına muska şeklinde inci işlenmiş olup, alın hizasına gelen kısmı çepeçevre küçük altınlarla çevrilidir. Günümüzde kullanılmayan bir kadın başlığıdır. Saç üzerine tutturulup dane ile bağlanmakta ve özellikle evli kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Genç kızlar tarafından kullanılması pek hoş karşılanmamaktadır.

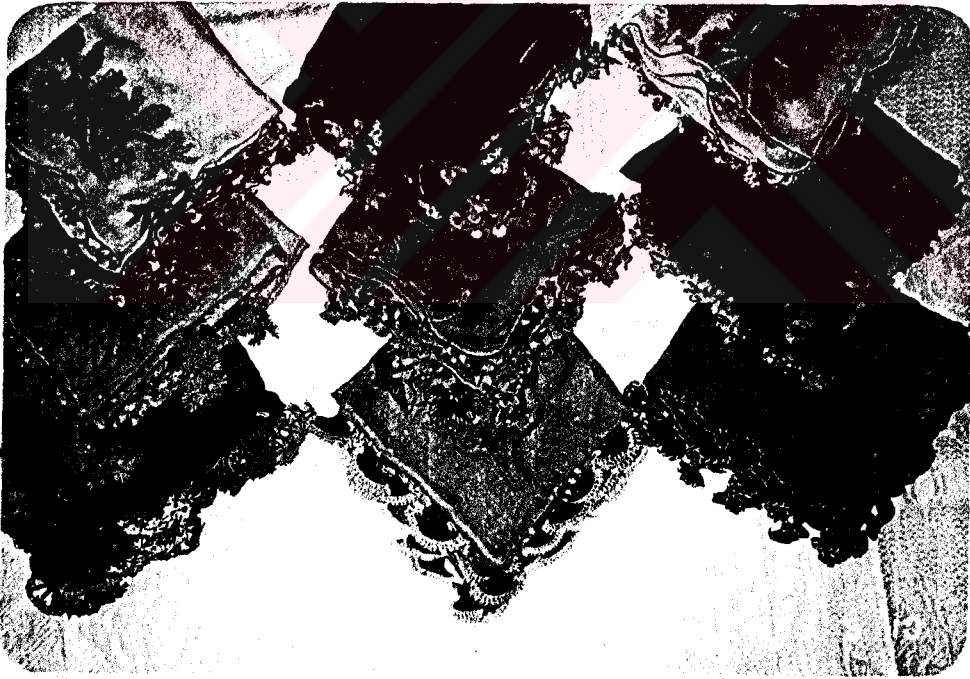
Dane: Kare şeklinde, çeşitli renklerde mermerşahi denilen bezin üstüne boya ile çiçekler ve dallar baskı yapılarak veya fırça ile boyanarak hazırlanmaktadır. Bağlanmadan hafifçe başa örtülüp kenarları bazen kulakların arkasından geriye atılmakta, bazen de omuzlarda serbest bırakılmaktadır. (FOTOĞRAF-69)

Danenin en büyük özelliği oyalarıdır. Kütahya kadını tabiatın bütün çiçeklerini zevk ve özenle bu oyalarda toplamıştır. (FOTOĞRAF-70)

Yapılışlarına göre isimler alan bu oyaların herbiri pek çok anlam ifade etmektedir. Kütahya' nın 300' ü aşkın oya çeşidi bulunmaktadır ve mekik, iğne oyası şeklinde yapılan bu oyalarından iğne oyası makbul olup, daha çok kullanılmaktadır. Bir iğne oyasının 700.000 TL. değeri olduğu dikkate alınırsa kıymeti daha çok anlaşılabacaktır.

FOTOĞRAF-69 DANE (YAZMA)

FOTOĞRAF-70 DANE OYALARINDAN ÖRNEKLER

Çorap:Çoraplar Kütahya yöresinde bütün yurttta olduğu gibi, koyun yününün eğrilmesi ve ot kökleri ile boyanması sonucu elde edilen çeşitli renkteki ipliklerin değişik motiflerle örülmesi sonucu elde edilmektedir. Genellikle dizle bilek arasında örülen çoraplar il merkezinde çok az işlemeli iken kırsal kesimde çok işlemelidir.

Ayakkabı:Önceleri Kütahya'da ayağa çarık giyilirken günümüzde teknolojinin hızlı gelişmesine paralel olarak ayakkabılarda da değişmeler olmuştur.

Eskiden kullanılan mesler hala geniş bir kullanım alanına sahiptir.Deriden ve rugandan yapılmakta olup, daha çok siyah renktedir ve genellikle topuksuzdur.

Mestten başka yemeni denilen topuksuz, alt kısmı ince köseleden yapılan ayakkabılar, papuç ve gömeçli denilen ayakkabılar giyilmiş, daha sonraları tango denilen yüksek topuklu ayakkabılar yaygınlaşırken günümüzde artık modaaya uygun her tür ayakkabı giyilmeye başlanmıştır.

Terlikler:Evlerde; hafif topuksuz, arkası açık veya kapalı altı kösele üstü deri veya kumaş, işlemeli terlikler giyilmiş; bu kumaşlar ve işlemler giysinin tamamıyla daima bir bütün oluşturmıştır.Günümüzde ise bu kumaşlar ve işlemler bütün orjinalliklerini yitirmiş durumdadır.

Takılar:Takıya oldukça düşkün olan Kütahya kadınının takılarını incelemek ayrı bir tez konusudur.Özellikle altın üzerine olan Kütahya takıları oldukça çeşitlidir.Binofesin üzerine dizilen küçük altınlara fındık altını adı verilmekte ve 99 altın denilen takı özellikle özel günlerde ağır elbiselerin üzerine takılmaktadır.Kollara takılan bilezikler ve parmağa takılan yüzükler çok çeşitlidir.Ayrıca elmas, pırlanta gibi takılar da giysileri süslemektedir.Gümüş takılar ise genellikle kırsal kesimde kullanılmaktadır.Tüm bunlardan başka top inci de giysilerin vazgeçilmez takısıdır.

Kırsal kesimde özel günlerde giyilen giysiler:

Kuşak:Domanıç ilçesine ait olan bu giysi, Kütahya il merkezinde kullanılan giysilerden oldukça farklı özelliklere sahiptir.Özellikleri yönünden daha çok Bursa Kestel giyimine uyum sağlamaktadır.Domanıç' in daha önceleri Bursa' nın bir ilçesi olması bu özelliği açıklamaktadır.Gerek işleme ve gerekse giysiyi oluşturan parça çokluğu açısından yurdumuzun en zengin giysileri arasındadır.(FOTOĞRAF-71, FOTOĞRAF-72 ve FOTOĞRAF-73)

FOTOĞRAF-71 KUŞAK
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-72 KUŞAK
YANDAN GÖRÜNÜŞ

Çok parçadan oluştuğunu belirttiğimiz giysiyi giymek çok zahmetli olup, giyene mutlaka bir kişinin yardım etmesi gerekmektedir. Günlük hayatta da kullanılan bu giysi, daha zengin işleme ve motiflerle özel günlerde giyilen bir giysi özelliğine kavuşmaktadır. Giysinin parçaları ve bu parçalarda kullanılan kumaşlar ise aşağıda anlatılmıştır.

FOTOĞRAF-73 KUŞAK
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Paçalık: Genellikle renkli basmalardan dikilen paçalık, bir tür pijamadır. Paçaların ucu lastikli olup, sadece alt kısımları görüldüğünden, görünen kısımlar değerli basmadan, diğer kısımlar ise tasarruf amacıyla eski ve ucuz parçalardan dikilmektedir. (FOTOĞRAF-74)

Göynek: Beyaz ve sağlam kumaştan dikilen göynek, dizleri geçecek uzunluktadır. Göyneğin arka kısmının ucu 30 cm. yüksekliğinde çok güzel el işlemleriyle işlenmekte ve bu işlemlerin her birinin anlam ve isimleri bulunmaktadır. Göğüse yakın, görünen kısımlarda işlemelidir. (FOTOĞRAF-74)

Şal:Yünlü ve desenli bir kumaş olan şal, üçgen şeklinde olup kenarları püsküllüdür ve kalça üzerine bağlanmaktadır.Genç kızlar tarafından kullanılmamaktadır.

Tosba:Yünden dokunmuş iki parmak kalınlığında 2-3 m. uzunluğunda kolanın iki ucu rengarenk boncuklarla örülmüş püsküle verilen addır.iki kalçanın üzerinden aşağıya doğru uzatılmaktadır.(FOTOĞRAF-74)

Çizge:Tosbanın biraz daha kalını ve iki ucu çok değişik renkteki kıllardan oluşan bir püsküldür.Tosbaların tam ortasına belden bağlanmakta ve arkada serbestçe hareket etmektedir.(FOTOĞRAF-74)

FOTOĞRAF-74 KUŞAK
PAÇALIK-GÖYNEK-ŞAL-TOSBA-ÇİZGE

Peşkir: Kuşak ipliğine göre daha ince bir iplikten dokunan peşkir çok süslüdür ve üzeri çok renkli ipliklerle işlenmektedir. Yünden ponponlar yapılarak muhtelif yerlerinden sarkıtılmaktadır. Gündelik kullanılanları daha az işlemelidir. Özellikle gelinlerin peşkirleri çok süslü yapılmaktadır. Bir ipile bele bağlanmaktadır. (FOTOĞRAF-75)

Çevre (Mendil, Poyraklı): Beyaz ve parlak bir bezin uçları çok güzel desenlerle, tel kırma tekniği kullanılarak işlenmektedir. Üzerlerine ve kenarlarına pullar dikilmekte ve üçgen şeklinde desenler üste gelecek biçimde katlanmaktadır. Kuşağın ve peşkirin üzerinden öne doğru sarkıtılmaktadır. (FOTOĞRAF-75)

FOTOĞRAF-75 KUŞAK
PEŞKİR-ÇEVRE

Çorap:Koyun yününden elde edilen ipliklerin ot kökleri ile boyanması sonucu çok değişik motiflerle örülen bu giysiye ait çoraplar uzuncadır.Dize yakın yerlerinde püsküller vardır.işlemesine göre; mekikli çorap, tek gül çorap, esiranlı çorap, gibi isimler almaktadır.

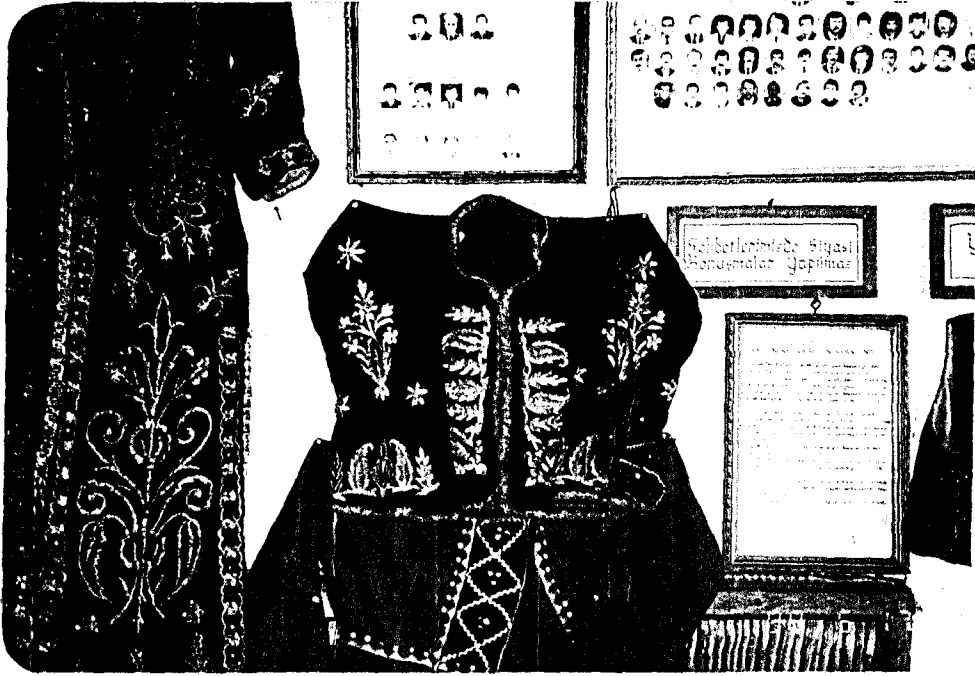
Üç etek:Göyneğin üzerine giyilmekte olup, göynekten 20 cm. kadar kısadır.Üç kısımdan oluştuğundan bu ismi almıştır.Bu üç kısmın kenarları harç ve sutaşları ile süslenmekte; altınoluk, fındikiçi, taraklı ve haşhaşbaşı adı verilen çok parlak kumaştan dikilmektedir.

Üç etek yalnızca gelin kızlar tarafından giyilmektedir ve başkaları tarafından giyilmelesi pek hoş karşılanmamaktadır.

Kısa entari:Göyneğin üzerine giyilen kısa entari göynekten oldukça kısadır ve ancak kalçaları örtmektedir.Üç etek dikiminde kullanılan kumaşlar kullanılan giysi önden açıktır.Kollarının uçları dikiş yerlerinden girintilidir.Önü yakası, kol uçları harçlar ve sutaşları ile süslenmektedir.

Kuşak:Üç eteğin üzerinde kullanılan, 5-6 metre uzunluğunda, 35-40 cm. eninde bir giysi parçasıdır.Kuşağın iki ucu püsküllüdür ve bu püsküller kalça üzerine dökülmektedir.Püsküllerin üzerine hiç birşey örtülmemekte ve yanlardan görülmektedir.

Güdük:Kuşağın bu giysi parçasına "Sarka" da denilmektedir.Kolları uzundur ve bir tür kısa yeleği andırmaktadır.Üzerine çeşitli işler yapılmaktadır.Mavi ve siyah renklerden yapılanları makbuldür.Önü hiç bir zaman iliklenmeyen giysinin kollarının kenarları, yaka ve etek uçları çeşitli harçlarla süslenmektedir(FOTOĞRAF-76)

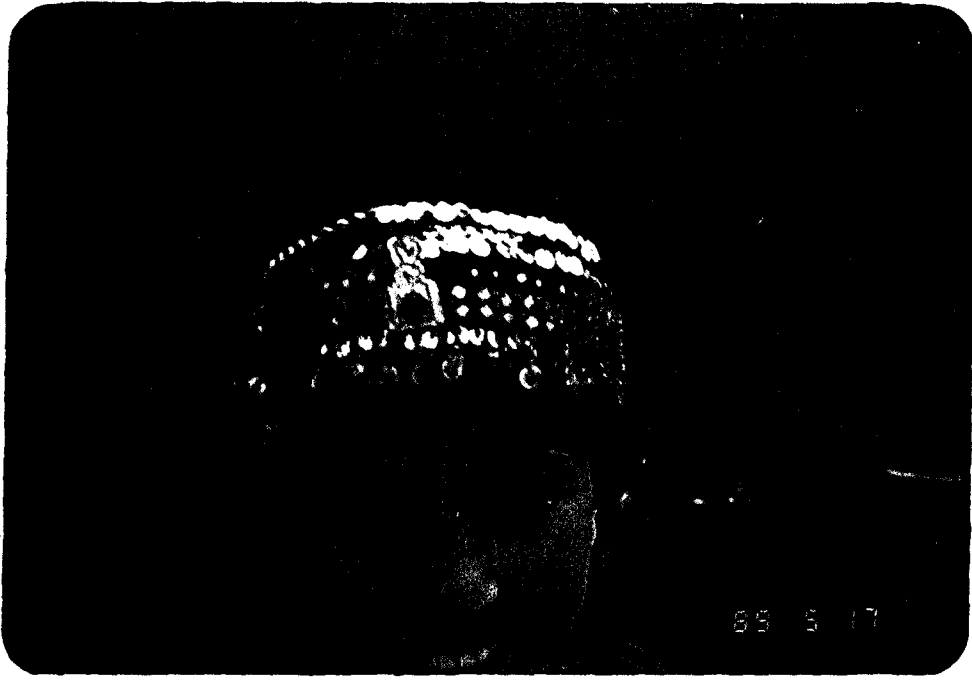

FOTOĞRAF-76 KUŞAK
GÜDÜK

Takka:Başa örtmenin altına giyilen takkanın kumaştan dikilenlerinin yanısıra örülerek yapılanları da vardır.Başın üzerine örtme örtüldüğünde başın dik durması için giyilmektedir.(FOTOĞRAF-77 ve FOTOĞRAF-78)

Şamatalı:Takkanın ön tarafına bağlanan şamatalı, çok değişik işlemlere sahiptir.Üzerinde düğmeler, çiçek motifleri gibi süsleme unsurları vardır ve çok renklidir. (FOTOĞRAF-77 ve FOTOĞRAF-78)

Takı:Takka ve şamatalının üzerine takılan bir tür alın süsüdür ve çok değişik şekilleri vardır.Göz üzerine sarkanları daha makbuldür.Genellikle gümüşten yapılmaktadır ve birçok zincirin ucunda iki sıra paradan ibarettir. (FOTOĞRAF-77 ve FOTOĞRAF-78)

FOTOĞRAF-77 KUŞAK
TAKKA-ŞAMATALI-TAKI

FOTOĞRAF-78 KUŞAK
TAKKA- ŞAMATALI-TAKI
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Örtme:Beyaz tül den ya da emsali kumaştan yapılmakta ve kenarları pullarla süslenmektedir.Halk tarafından delikli örtme, pullu örtme de denmektedir.(FOTOĞRAF-79)

FOTOĞRAF-79 KUŞAK
ÖRTME(DELİKLİ ÖRTME)

Pullu kaz:Pullarla işlenen bir örtme çeşididir.Al ve yeşil şifon ya da benzeri kumaşlar üzerine işlenmekte ve gelinin yüzüne duvak olarak örtülmektedir.(FOTOĞRAF-80)

FOTOĞRAF-80 KUŞAK

PULLU KAZ

Üç Etek (Gelinlik): Simav ilçesi gelin kıyafeti ve özellikle gelin başı ayrı bir özellik taşımaktadır. Kütahya ve yöresinde sadece Simav' da bu tür giyiniş tarzına rastlanmıştır. Gelin başının bu ilginç şeklinin Afyon yöresinde bulunan Türkmenler' den alındığı sanılmaktadır.

Burada başın üzerine kutubaş denilen yuvarlak, tahtadan yapılmış, bir tür fes geçirilmekte ve bu kutunun etrafı kırmızı renkli bir kumaşla kaplanmaktadır. Kutunun üzerine ucu biraz sivri, üzeri işlemeli, gümüş ya da pirinçten yapılan oymalı tepelik konmakta ve tepeliğin üzerine yolaklı çeşitli renklerden oluşan poçu, onun da üzerine yeşil adı verilen üzeri pullarla işlemeli ince tülünden yapılan örtü koyulmaktadır. (FOTOĞRAF-81, FOTOĞRAF-82 ve FOTOĞRAF-83)

FOTOĞRAF-81 ÜÇ ETEK (GELİNLİK)
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

Gelinin yüzüne "Al" adı verilen kırmızı renkte 2 metre boyu ve 30 cm. kadar eni olan bir bez parçası örtülmekte ve gelinin yüzü kesinlikle görünmemektedir. Alın üzerine, kırmızı bir parçadan dikilmiş olan renkli tüylerden oluşan taç, onun üzerine de baskı konulmaktadır. Düğün günü hiç yüzü açılmayan gelin daha sonra sadece renkli poçuyu çıkarıp alı geriye atıp yüzü açık şekilde durmaktadır. Yeni gelinler başlarından alı çocukları olana dek çıkarmamaktadırlar. (FOTOĞRAF-84)

FOTOGRAF-82 UÇ ETEK (GELİNLİK)
YANDAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF--83 ÜÇ ETEK (GELİNLİK)
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF-84 ÜÇ ETEK (YENİ GELİN)
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Simav ilçesi için bilgiler verdiğimiz üç etek giysisine sahip bir diğer ilçe Emet' tir.Simav' da kullanılan üç eteğe benzemekle birlikte küçük te olsa bazı farklılıklar göstermektedir.(FOTOĞRAF-85 ve FOTOĞRAF-86)

FOTOĞRAF-85 YEŞİLLİ ÜÇ ETEK
ÖNDEN GÖRÜNÜŞ

Giysinin parçaları ve bu parçaların özellikleri ise şu şekildedir.

Şalvar:Dizlik-paçalığın aynısıdır.Desenli ve düz kumaşlardan yapılmaktadır.

iç gömleği:Dizlere kadar uzunlukta olan iç gömleği atlet görevi görmektedir.Beyaz kumaştan dikildiği gibi renkli kumaşlardan da dikilmektedir.Günümüzde yerini kombinezonlara bırakmış bir giysi parçasıdır.

iç entari:iç gömleğin üzerine giyilen iç entari kalçaya kadar uzunluktadır.Önü boydan boya açık olup, düğmelerle kapatılmaktadır.Kollar parmak uçlarına kadar uzundur.Üçları üç parçadan oluşan giriklerden oluşmaktadır. Desenli ya da düz kumaşlardan yapılabilmekte olup, yaka ve kol kenarları ince oyalarla süslenmektedir.

FOTOĞRAF-86 YEŞİLLİ ÜÇ ETEK
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

Üç etek:Üç parçadan oluşmaktadır ve uzun kolludur.Önü boydan boya açık olup, yanları bele kadar yırtmaçlıdır.Önleri, kol kenarları ve etek uçları hazır süslerle veya oyalarla süslendiği, fistolandırıldığı gibi düz de bırakılmaktadır.Üç eteğin üzerine önlük takılacaksa ön etekler arkada toplanmaktadır.Üzeri işlemesiz olup; kaşık sapı, sopalı, yeşilli ve telli gibi kumaşlardan dikilmektedir.

Bel kuşağı:Daha önce anlatılan bel kuşaklarına benzemektedir.Yünden yapılmaktadır ve köşelerinden katlanarak bele sarılmaktadır.

Poçu:Üç eteğin öndeki parçaları düz bırakıldığında bel kuşağının üzerine bağlanmaktadır.Uçları püsküllü olup, desenli ve çizgilidir.Üzerinde birkaç renk bulunmaktadır.

Önlük:Simav ve Domanıç önlüklerinden pek farkı yoktur. Ancak işlemesi biraz daha fazladır.Kolonlarının ucunda boncuk ve püskül yok denecek kadar azdır.Kolonlar birkaç kez dolandıktan sonra arka ortasından serbest bırakılır.Üzeri batıl inançlara dayalı olarak çeşitli materyallerle süslenmektedir.(FOTOĞRAF- 87)

Sarka:Sarka bir tür fermenedir.Giysinin üzerine giyilmektedir ve genellikle siyah renklidir.Üzeri çeşitli renkte ipliklerle işlenmiş olup, kenarları kaytanla çevrilmiştir.Kadife vb.kumaşlardan dikilmektedir.

FOTOĞRAF-88 YEŞİLLİ ÜÇ ETEK
ÖNLÜK

D.KÜTAHYA GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİNE AİT GİYSİ SAHİPLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Burada, giysi sahiplerinin giysilere ait görüşleri tablolaştırılarak özetle, açıklanmaya çalışılmış ve bulgular değerlendirilmiştir.

100 bireye uygulanan görüşme formundan elde edilen bulgular bilgisayar yardımıyla değerlendirilerek elde edilen veriler tablolar halinde gösterilmiştir.

TABLO 6
GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİNİN TEMİNİ

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Satın Aldım	17	9.24
Diktim-Diktirdim	69	37.35
Atalarımından kaldı	60	32.61
Hediye	38	20.65
Ödünç Aldım	--	--
Başka	--	--
TOPLAM	184	100

TABLO-6' nın incelenmesinden, araştırma kapsamına giren giysilerin % 9.24' ünün sahipleri tarafından satın alındığı, % 37.35'inin diktiği ya da diktirdiği, % 32.61' inin giysi sahiplerine atalarından kaldığı, % 20.65' ine ise hediye edildiği anlaşılmaktadır.

Kütahya kadını geleneksel giysilerini dikerek ya da diktirerek yaşatmak istemekte, ancak dilen ya da diktirilen bu giysiler hiç bir zaman orjinalinin yerini tutmamaktadır.

TABLO 7

GIYSİLERİN TEMİN EDİLİŞ YILLARI

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Yeni Alındı	24	13.04
5-10 Yıl Önce	36	19.57
10-20 Yıl Önce	55	29.89
20-50 Yıl Önce	58	31.52
50-60 Yıl Önce	11	5.98
Daha Fazla	--	--
TOPLAM	184	100

TABLO-7' de görüldüğü gibi, giysilerin büyük bir çoğunluğu tarihi bir geçmişe sahiptir. 50-60 yıl önce temin edilen 11 giysinin 8 tanesinin, diğerlerinden de 13 giysinin 100 yıllık bir ömrünün olduğu tespit edilmiştir. 100 yıl ömrü olan bir giyside de kullanılan malzemenin çok kıymetli ve kaliteli olduğu ortadadır.

TABLO 8

GIYSİLER GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

DEĞİŞİKLİK DURUMU

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Evet	113	61.41
Hayır	71	38.59
TOPLAM	184	100

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden, araştırma kapsamına giren giysilerin % 61.41' inin orjinal halini korumadığı, % 38.59' unun ise koruduğu anlaşılmaktadır.

Orjinal halini korumayan giysilerin oranı daha fazladır.Bu giysilerin bazı parçaları kaybolmuş, bazıları yeni yapıldığından ilk halini koruyamamıştır.Bazılarının ise işlemeleri ve motif özellikleri kaybolurken, bazıları onarım esnasında değişikliğe uğramıştır.

TABLO 9
GIYSİLERİN DEĞİŞİME UĞRAMA SEBEPLERİ

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Kıyafet inkılabı	--	--
Eski Malzemelerin Bulunmayışı	38	33.63
Savaşlar	--	--
Çok Parçadan Oluşma	16	14.16
Göçler	4	3.54
Ekonomik Koşullar	24	21.24
Moda	28	24.78
Komşu illerin Etkisi	3	2.65
Başka	--	--
TOPLAM	113	100

TABLO-9' un incelenmesinden, araştırma kapsamına giren ve değişime uğrayan 113 giysinin % 33.63' ünün eski malzemelerin bulunamayışından, % 14.16' sının çok parçadan oluşmasından, % 3.54' ünün göçler sebebi ile, % 21.24' ünün ekonomik koşullardan, % 24.78' inin moda, % 2.65' inin komşu illerin etkisi ile değişime uğradığı anlaşılmaktadır. Özellikle eski malzemelerin bulunamayışı ve yeni teknolojilerle üretilen malzemelerin hiçbir zaman giyside istenilen kaliteyi ve zenginliği verememesi değişimin temel sebebidir.

TABLO 10

DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMAYAN GIYSİLERİN

DEĞİŞİKLİĞİNİ İSTEME DURUMU

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Evet	22	30.99
Hayır	49	69.01
TOPLAM	71	100

Görüldüğü gibi orjinalliğini koruyan giysilere sahip kadınların % 69.01' i giysilerinin bu halinin korunmasını istemekte, % 30.99' u ise giysilerinin değişikliğe uğramasını istemektedirler. Değişiklik isteme sebebi bu giysilerin çok parçadan oluşmasının giyimde yarattığı zorluklar, muhafazasının güçlüğü ve ekonomik koşullardır. Bununla birlikte yüzyılların deneyimi ile ortaya çıkan bu giysilerin orjinalliklerinin korunması büyük önem taşımaktadır.

TABLO 11
DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMAYAN PARÇALAR

GIYSİ PARÇALARI	f	YÜZDE (%)
Üçetek (Uzunentari)	5	2.21
Çintıyan (Şalvar)	26	11.50
Fermene, Sarka, Güdük	20	8.85
Entari	22	9.73
Dane, Yazma, Örtme	35	15.50
iç Gömleği	8	3.54
Al Gömlek	31	13.71
Car	10	4.43
Çorap	23	14.60
Paçalık - Dizlik	4	1.78
Peşkir - Önlük	18	7.96
Şal	14	6.19
TOPLAM	226	100

Görüldüğü gibi en fazla değişikliğe uğrayan giysi parçaları dane-yazma-örtme, çorap al gömlek ve çintiyandır. Daha önce de belirttiğimiz gibi eski malzemelerin bulunamayaışı, moda ve göçler bu değişimin temel sebepleridir.

TABLO 12

GELENEKSEL GiYSİLERDE KULLANILAN
SÜSLEME TEKNİKLERİ

TEKNİKLER	ADET	YÜZDE (%)
Maraş işi	41	9.90
Kanaviçe	23	5.55
Tel Kırma	18	4.35
iğne Oyası	97	23.43
Beyaz işi	6	1.45
Dokuma	40	9.66
Hesap işi	--	--
Çin iğnesi	30	7.25
Türk işi	--	--
Hazır Süsler	64	15.46
Aplike	--	--
Makina Nakışı	24	5.80
Boncuk ve Pul Oyası	43	10.39
Antep işi	--	--
Başka	28	6.76
TOPLAM	414	100

Kütahya geleneksel kadın giysilerinin incelenmesinden, tek bir teknik ile süsleme yapılmadığı ve her giyside birden fazla süsleme tekniğinin kullanıldığı görülmektedir.

TABLO-12' de de görüldüğü gibi, Kütahya geleneksel kadın giysilerinde iğne oyası ile süsleme tekniği yoğunluktadır. Bu teknik Kütahya' da adeta bir el sanatı haline gelmiştir. Giysilerin hemen hepsinde kullanılan danelerin uçlarında mutlaka iğne oyası bulunmaktadır. Giysilerde hazır süslerle yapılan süsleme de yoğunluk kazanmıştır. Kütahya geleneksel kadın giysilerinde Antep işi, applike, Türk işi, hesap işi hiç kullanılmamıştır.

TABLO 13

GIYSİNİN YAŞLARA GÖRE
ÖZELLİK GÖSTERME DURUMU

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Evet	108	58.70
Hayır	66	35.87
Bilinmiyor	10	5.43
TOPLAM	184	100

TABLO- 13 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan giysilerin % 58.70' inin yaşlara göre özellik taşıdığı, % 35.87' sinin taşımadığı ve % 5.43' ünün ise bir özellik taşıyıp taşımadığının bilinmediği görülmektedir.

Kütahya geleneksel kadın giysilerinin yaşlara göre gösterdiği bu özellikler bu giysiler anlatılırken ortaya koyulmuştur.

TABLO 14

GIYSİLERİN AİLEDE KULLANIMI

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Çocuklar	15	5.32
Genç Kızlar	58	20.57
Nişanlılar	61	21.63
Yeni Evliler	68	24.11
Orta Yaşlılar	50	17.73
Yaşlılar	30	10.63
TOPLAM	282	100

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden, araştırma kapsamına alınan giysilerin % 5.32' sinin çocuklar, % 20.57' sinin genç kızlar, % 21.63' ünün nişanlılar, % 24.11' ninin yeni evliler, % 17.73' ünün orta yaşlılar ve % 10.63' ünün ise yaşlılar tarafından kullanıldığı görülmektedir.

Giysilerin bu kullanım özelliği giysiler anlatılırken ortaya koyulmuştur.

TABLO 15

GIYSİNİN KULLANIM ÖZELLİĞİ

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Günlük Hayatta	45	13.98
Doğumda	5	1.55
Nişanda	85	26.40
Sünnette	86	26.71
Düğünde	98	30.43
Başka	3	0.93
TOPLAM	322	100

TABLO-15 incelendiğinde, giysi sahipleri giysilerini % 13.98 günlük hayatta, % 1.55 doğumda, % 26.40 nişanda, % 26.71 sünnette ve % 30.43 düğünde kullanmaktadır.

Kütahya geleneksel kadın giysileri incelendiğinde, tek bir giysinin birkaç yerde birde kullanılmasından f fazla çıkmaktadır.

TABLO 16

GIYSİLERİN KULLANIŞLILIK DURUMU

CEVAPLAR	f	YÜZDE (%)
Evet	64	34.78
Hayır	120	65.22
TOPLAM	184	100

Görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan kadınların % 34.78' i giysilerini kullanışlı bulmakta, % 65.22'si ise kullanışlı bulmamaktadır.

Bu giysileri kullanışlı hale getirmek için parçaları aslı korunarak modernize edilebilir, daha az parçadan oluşturularak giyimi kolaylaştırılabilir. Nakışları basitleştirilerek muhafazası ve giyim sırasında rahatlığı sağlanabilir.

TABLO 17

GIYSİLERİN UYANDIRDIĞI DUYGULAR

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Kendime Güvenim Geliyor	5	5
Hoşlanıyorum	28	28
Yöreye Uyum Sağlamayı Kolaylaştırıyor	14	14
Alışkanlık	45	45
Onur Duyuyorum	8	8
Başka	--	--
TOPLAM	100	100

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden araştırmaya katılan kadınların % 5' i güven duyduğu için, % 28' i hoşlandığından, % 14' ü yöreye daha iyi uyum sağladığından, % 45' i alışkanlıktan ve % 8' i de onur duyduğundan giysilerini kullandıkları anlaşılmaktadır.

Kütahya kadını giyim alışkanlığını yitirmek istememekte ve geleneksel giysileri giymekten zevk almaktadır.

TABLO 18

GIYSİLERİN GENÇ KUŞAKLARA İNTİKALI

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Kız Evlatlara Devredilir	21	21
Erkek Evlatlara Devredilir	16	16
Her ikisine de Devredilir	63	63
Başka	--	--
TOPLAM	100	100

TABLO-18' in incelenmesinden, araştırma kapsamına alınan kadınlar giysilerini % 21 kız çocuklarına, % 16 erkek çocuklarına, % 63' ü ise ayırım gözetmeksizin hem kız hem de erkek çocuklarına devretmek istemektedirler.

Bu verilerden de anlaşıldığı gibi giysilerin genelde kız evlatlara bırakıldığı kanısı yanlıştır. Araştırma sırasında tespit edilen giysilerin küçümsenmeyecek bir miktarı da erkeklere aittir.

TABLO 19

GiysiYi ELDE BULUNDURMA SEBEPLERİ

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Ekonomik Güvence için	21	11.41
Armağan Olduğu için	74	40.22
Eski Değerleri Korumak için	82	44.56
Başka	7	3.81
TOPLAM	184	100

Görüldüğü gibi giysiler % 11.41 ekonomik güvence için, % 40.22 armağan olduğundan, % 44.56 eski değerleri korumak için, % 3.81 ise başka sebeplerden elde bulundulmaktadır.

Bazen değeri milyonlarla ölçülen giysisini eski değerleri korumak için elinde bulunduran Kütahya kadını geçmişine sahip çıkma çabası içindedir.

TABLO 20
GİYSİYİ DEĞERLENDİRME DURUMU

SEÇENEKLER	f	YÜZDE (%)
Günlük Hayatta ve özel Yerlerde Giyerek	104	56.52
Hatıra Olarak Saklayarak	54	29.35
Satıp Yerine Başkabişey Alarak	13	7.06
Parçalarını Bozup Modernize Edip Kullanarak	5	2.72
Müzeeye Hediye Ederek	8	4.35
Başka	--	--
TOPLAM	184	100

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden, arştırmaya katılan kadınlardan % 56.52' si giysilerini özel günlerde giymeyi, % 29.35' i hatıra olarak saklamayı, % 7.06' sı satıp yerine başka birşey almayı, % 2.72' si parçalarını bozup modernize ederek kullanmayı, % 4.35' i müzeeye hediye etmeyi düşünmektedirler.

Görüldüğü gibi geleneksel giysiler günlük hayattan daha çok özel günlerde giyilmektedir. Çok kaliteli bir kumaşa, özelliğı olan süslemeye sahip ve adından "Ağır Elbise" olarak bahsettiren bu giysiler için böyle bir durum normaldir. Nişan, sünnet ve düğünlen bu giysilerin ençok giyildiğı özel günlerdir.

TABLO 21
SAHİP OLMAK İSTENİLEN GİYSİLER

GİYSİ ÇEŞİDİ	BİREY	
	n	YÜZDE (%)
Tefe Başı	32	21.00
Pullu	25	16.36
Altın Oluk	10	6.53
Dizibağı	7	4.60
Eğrimli	18	11.76
Çatkılı	15	9.80
izmirli	--	--
Bindalı	--	--
Yolaklı	--	--
Savai	--	--
Şalvar (Donentari)	13	8.49
Üç Etek(Kırsal Kesim)	20	13.07
Kuşak	10	6.53
Dallı	3	1.96
Şal	--	--
TOPLAM	153	100

TABLO-21 incelendiğinde, bireyler birden fazla giysi çeşidine sahip olmak istediklerinden toplamın, birey sayısından fazla olduğu görülür.

Giysilerden tefebaşı, pullu, üç etek(kırsal kesim), eğrimli ve çatkılı kadınların en çok sahip olmak istedikleri giysilerdir.Altınoluk giysisine ait pek fazla bilgi bulunamamasına rağmen kadınların bir kısmının bu giysiye sahip olmak istemeleri bu giysi hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde konu başlıklarına göre elde edilen sonuç bilgileri verilerek bazı öneriler geliştirilmiştir.

A.Geleneksel Kadın Giysileri ve Dağılımı

Eskiden en az 30 adet geleneksel giysiye sahip Kütahya kadınının, bugün bu giysilerin sadece birine sahip olabildiği anlaşılmaktadır. Tespiti yapılan 15 çeşit giysiden halen en fazla kullanılmakta olanı % 28.81 ile Donentarişalvar takımdır. Bunu % 15.22 ile kırsal kesimde giyilmekte olan üç etek izlemekte ve daha sonra da % 13.04 ile pullu gelmektedir. Bunun nedeni, bu giysilerin hem günlük hayatta hem de özel günlerde giyilebilmeleridir. Altınoluk giysisi ise maliyetinin çok çok yüksek olması ve yapımında kullanılan malzemelerin artık bulunamayışından varlığını yitirmiş durumdadır.

Bu giysilerde en çok kullanılan kumaş % 34.57 ile kadifedir. Bunu % 14.41 ile al kumaş ve % 8.23 ile de yünlü kumaş izlemektedir. Kadifenin en çok kullanılan kumaş olması tüm giysilerin bir parçası olan fermenenin bu kumaştan dikilmesindendir. Günümüzde pek çoğu artık üretilmeyen bu kumaşları ve dolayısıyla bir zamanların en güzel giysi örneklerini oluşturan çuha ve canfesten yapılmış giysileri artık görmek mümkün olmamaktadır.

Giysilerde en fazla kullanılan süsleme malzemesi % 17.16 ile puldur. Bunu % 15.55 ile sırma ve % 12.87 ile de sırmalı kaytan izlemektedir. Pulun fermenelerde kullanılması bu yüksek yüzdenin temel sebebidir.

B.Sokakta Giyilen Geleneksel Giysiler

Kütahya' da sokak giysisi olarak kadınların kullandıkları giysilerin en eskisi ferace ve cardır.Bu iki giysiden ferace Kütahya kadını tarafından tam olarak benimsenmemiş ve carın ülkemize girmesiyle birlikte kısa bir kullanım süresi sonunda hemen terkedilmiştir.Günümüzde ise hiç kullanılmamaktadır.Renkli olma özelliğini yitirerek yalnızca siyah ipekli kumaşlardan yapılan carlar ise özellikle Tavşanlı ilçesinde geniş kullanım alanına sahiptir.

Diğer sokak giysilerinden şal hırka daha çok evli kadınların kullandığı bir giysi olup, maliyetinin yüksek olması nedeniyle sadece maddi durumu iyi kişiler tarafından kullanılmıştır.Günümüzde fazla kullanılmamaktadır.

Birbirine oldukça benzeyen satranç Kütahya il merkezinde, yolaklı ise Tavşanlı' da kullanılmaktadır.Emet ilçesine ait bir sokak giysisi olan peştemal ise günümüzde halen kullanılmaktadır.

C.Günlük Giyilen Geleneksel Giysiler

Kütahya' lı kadınların günlük yaşam içinde il merkezinde çatalağ şalvar, ağsız şalvar ve donentari kırsal kesimde ise paçalık veya dizlik denilen paçalı şalvar giydikleri tespit edilmiştir.

En belirgin özelliği bele kadar değil, kasıklara kadar olan ve Emet, Simav ilçelerinde dizlik, Domaniç' te paçalık adı verilen dizlik-paçalık Kütahya' nın en eski şalvarlarındandır.Şalvar ve entari olarak iki parçadan donentari, genellikle günlük hayatta kullanılmasına karşılık çok güzel kumaşlardan yapılanları özel günlerde giyilmektedir.Genellikle kırsal kesimde kullanılan bir gündelik giysi olan kutnu, bahar ve yaz aylarında tercih edilen bir giysidir.Parça yönünden Türkiye' nin en zengin giysilerinden biri olan üç etek Emet ve Domaniç ilçelerinde giyilen bir günlük giysidir.

D.Özel Günlerde Giyilen Geleneksel Giysiler

Kütahya il merkezi özel günlerde giyilen giysiler bakımından çok büyük çeşitlilik göstermektedir.Özel günlerde giyilen bu giysileri, dikimlerinde kullanılan kumaşların yapımına göre ikiye ayırmak mümkündür.Bunlardan birinci grubu, eni-boyu standart ölçülere sahip, kumaş halindeyken işlenen, ancak bir giysinin çıkabileceği kadar yapılan kupon kumaşlardan dikilen giysiler oluşturur.Bu gruptaki giysiler; tefebaşı, pullu, izmirli, yolaklı, bindallı, altınoluk ve savaidir.ikinci grubu ise belli miktarda kumaş alınarak işlenen ve dikilen giysiler oluşturur.Çatkılı, dizibağlı, dallı bu gruptaki giysilerdir.

Bu giysilerden pullu ₺ 13.04 ve eğrimli ₺ 9.78 ile en fazla bulunan iki giysi olurken, bir gelin giysisi olduğu tespit edilen altınoluk hakkında ise bilgi edinilememiştir. Zengin düşünlerinin en gözde ağır elbisesi olan tefabaşında da bulunan fermene hemen hemen bütün ağır elbiselerde kullanılmıştır.

E.Geleneksel Kadın Giysilerine İlişkin Giysi Sahiplerinin Görüşleri

Geleneksel giysiye sahip 100 kadına uygulanan görüşme formu sonucu, tespit edilen 184 giysi ₺ 37.35 dikilerek veya diktirilerek, ₺ 32.61 miras yoluyla ve ₺ 31.52 ile 20-50 yıl önce temin edilmiştir.

Bu giysilerden 113 tanesi eski malzemelerin bulunamayışı, modanın etkisi ve ekonomik koşullarla değişikliğe uğrarken, en fazla değişikliğe uğrayan parçalar dane, örtme, entari ve çorap olmuştur.Geleneksel giysilerde en çok kullanılan süsleme tekniği iğne oyası olurken bunu hazır süsler ve Maraş işi takip etmiştir.Giysilerin yaşlara ve kullanıldığı yerlere göre özellik gösterdikleri tespit edilmiştir.Dizibağlıyı çocuk denecek yaştakiler giyerken, pullu ve tefebaşını sadece gelinler giymektedir.

Geleneksel giysileri elde bulundurmanın birinci sebebi eski değerleri koruma düşüncesidir.En çok sahip olunmak istenen giysi Kütahya halkı tarafından büyük kabul gören ve severek giyilen tefebaşdır.

Kütahya giysileri dikkatle incelendiğinde, işleme motiflerinde bolluğun, bereketin sembolü olan üzüm salkımı, arpa, buğday vb. motiflerin çok kullanıldığı görülür.Bunun sebebi kaynak kişilerce, Kütahya ilinde uzun yıllar hüküm süren Germiyoğlu beyliğinde çocuk sayısının oldukça az olması nedeniyle oyunların, eşyaların, giysilerin,türkülerin hep bolluk ve bereket üzerine yapılması şeklinde açıklanmıştır.

Kadın giyimindeki değişim Kütahya' da özgün bir gelişme izlemiştir.İl merkezinde yerleşik-geleneksel değer ve uğraşlarla süren kapalı,Tavşanlı ve yöresinde ise daha hızlı bir yaşam biçimi görülmektedir.Demiryolu ulaşımı, madencilik gibi uğraşlar çevre etkileşimini yoğunlaştırmıştır.Etkileşimin doğrudan sağlanamadığı kesimlerdeyse yurt dışı işçi göçleri bir çok değer yanında giyim-kuşamda da dejenere edici etkiler yapmıştır.

Kırsal kesimde ağır elbise gibi geleneksel ve ayırt edici özelliklerin de sınırlıılığı giyimi etkileşime açık bir konuma getirmiştir.Etek bluz, eşarpla başlayan değişme, modanın alabildiğine izlenmesine dek uzanmıştır.

Öneriler

1.Halkın maddi kültürü dediğimiz geleneksel giyim tarzı hızla değişmekte ve yok olmaktadır.Bu değişimi ve yok oluşu durdurucu gerekli önlemler alınmalıdır.

2.El dokumalarının kalktığı ve yerini hazır kumaşların aldığı günümüzde bu el dokumalarının aslına uygun kumaşlar dokunmalıdır.

3.Tespit edilen ve çoğu 100-150 yıllık geçmişe sahip giysiler koruma altına alınmalı, bunların orjinal kaynaklar olarak geleceğe katkıda bulunmaları sağlanmalıdır.

4.Geleneksel kesimde el sanatları bu giysileri tekrar yaratıcı faaliyet gösterecek şekilde desteklenmelidir.

5.Özellikle "Geleneksel Kültürümüzde-Türkiye'de Giyim Bölgeleri" tespit edilerek bu konuda yapılacak çalışmalar teşvik edilmeli ve geleneksel giysileri araştırma enstitüsü kurulmalıdır.

6.Geleneksel giysileri yurt dışında tanıtıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Özet

Uzun yıllar Germiyan beyliğinin başşehri ve Osmanlı imparatorluğu'nun sancak merkezi olan Kütahya'nın tarihi Frikyalılara kadar uzunmaktadır.Eski ve köklü bir tarihi mirasa sahip olması ve coğrafi durumu Kütahya folklor zenginliğinin asıl sebebini teşkil etmektedir.Bu zenginlik içinde önemli paya sahip Kütahya geleneksel kadın giysileri kırsal kesimde büyük farklılıklar göstermektedir.Öte yandan geleneksel yaşam biçiminin çeşitli etkenlerle değişimi, geleneksel giyim tarzını hızlı bir değişime uğratmaktadır. Bunun sonucunda kültürümüzün önemli bir parçası olan geleneksel giyim hızla kaybolmakta ya da fonksiyon ve şekilleri değişmektedir.Tüm bunlara rağmen 100 kaynak kişiye uygulanan görüşme formu ile 184 geleneksel giysinin tespiti yapılmış ve bunların özellikleri ortaya konulmuştur.

Kütahya il merkezinde sokak giysileri, gündelik ve özel günlerde giyilen giysiler kesin çizgilerle birbirinden ayrılırken, kırsal kesimde gündelik giysiler çok az bir farklılık göstererek aynı zamanda özel günlerde giyilmektedir.Araştırma sonucunda birbirini tamamlayıcı birçok parçadan oluşan ağır elbiselerde kumaş olarak en fazla kadife ve çuha, süsleme malzemesi olarak ise sırma-sim ve pulun kullanıldığı tespit edilmiştir.Pullu halen en fazla bulunan giysi olurken, eğrimli ikinci sırada yer almıştır. Bir gelin giysisi olduğu tespit edilen altınoluğu ise bugün artık görme imkanı yoktur.

Bu giysiler yaşlara ve kullanıldığı yerlere göre özellik göstermektedirler.Dizibağlı çocuk yaştakilerin giysisi iken, pullu ve tefe başı sadece gelinler tarafından giyilmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, bir kültür savunması ve koruması olarak bu hazineden elimizde kalanları saklamamız, envanterini çıkarmamız ve gelecek kuşaklara aktarmamız şarttır.Yalnız şart değil, görevdir, borçtur.Geçmişini tespit etmek, yarına ondan kalan güzellikleri aktarmak, öğretmek, bildirmek sağlıklı ve uygar yarınlar için yapılabilecek en kutsal yatırımdır.

K A Y N A K L A R

- AKER, Mükerrerem. Genel Teknoloji, Ankara: Güneş Matbaacılık, 1970
- ARIK, R., KAVAK M., SAPMAZ N. ve Diğerleri. Bölgesel Türk Giysileri, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1972.
- ARAZ, Nezihe. "Anadolu Kadınının Giyim Sanatı," Türkiye İş Bankası, Kültür ve Sanat Dergisi, Ankara:1990
- AVŞAR, M.Emin. Halk Oyunları Müziği ve Düşün Gelenekleri ile Manisa, İzmir: Arkadaş Matbaası, 1984.
- BARIŞTA, Örcün. Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden Örnekler, Ankara: G.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1984.
- BABAOĞLU, Sevgi. "Türk Halk Sanatındaki Motiflerin Padişah Elbiselerindeki Yeri," II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1983.
- BAŞER, Güngör. Kumaş Tasarımı ve Analizi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.
- BAYRAKTAR, Fatma. Giyim, Ankara: Feryal Matbaacılık, 1983.
- ÇİNLİOĞLU, Halis. "Yazmacılık," Türk Folklor Araştırmaları Halk Bilgisi Dergisi, İstanbul: 1955
- ÇAĞLAYAN, Esen. Giyim Öğretim Teknikleri, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık, 1978.
- ERDENTÜĞ, Nermin. Sün Köyünün Etnolojik Tetkiki, Ankara: A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, 1971.
- ERDENTÜĞ, Nermin. Türkiye Türk Toplumlarda Kültürel Antropolojik İncelemeler, Ankara: A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, 1972.
- GÖRGÜNAY, Neriman, Erzurum Merkez İlçesi ile Civar Köylerinde Kadın Giyimi Üzerinde Araştırmalar, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1973.
- HİNÇER, İhsan. "Milli Kıyafetlerimiz," Türk Folklor Araştırmaları Halk Bilgisi Dergisi, İstanbul, 1954.

- KAPTAN, S. Bilimsel Araştırma Teknikleri, Ankara: Geliştirilmiş ikinci Basım, 1977.
- KARASAR, Niyazi. Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi, Ankara: Geliştirilmiş ikinci Basım, 1979.
- KAYA, Firdevs. Nevşehir İli Çitçilerinin Köy El Sanatları Uğraşmaları Üzerinde Araştırmalar, Ankara: A.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları, 1981.
- KAYA, Reyhan. Türk Yazmacılık Sanatı, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1974.
- KLITZKE, Dorothy. "Clothing Owned by New York Farm Families," Journal Of Home Economics, New York: 1951.
- KOÇU, Reşat Ekrem. Türk Giyim Kuşam ve Süsleme Sözlüğü, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları. 1969.
- KÜTAHYA BELEDİYESİ. Kütahya İl Yıllığı, İstanbul: Formül Matbaası, 1981.
- KÜTAHYA BELEDİYESİ. Turizm Dergisi, Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1963.
- MABEL, Erwin. Clothing For Moderns, New York: 1955.
- MEYDAN LAROUSSE, "Moda," VIII inci Cilt.
- ONUK, T. İğne Oyaları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1981
- ÖZBEL, Kenan. Oya ve Oya Çeşitleri, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1945.
- ÖZBEL, Kenan. Eski El İşlemeleri, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1945.
- ÖZBEL, Kenan. Anadolu Kadın Kılık-ları, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1947.
- ÖZBEL, Kenan. Türk Köylü Çorapları, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1976.
- ÖZGÜNDÜZ, Saadet. Afyon Yöresi Türkmen Giyimleri Üzerine Bir Araştırma, İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, 1985.
- ÖZÖVEZ, Murat. "Kütahya'nın Coğrafi Durumu," Turizm Dergisi Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1963.

- SÜRÜR, Ayten. Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri, İstanbul: Akbank Yayınları, 1983.
- SÜRÜR, Ayten. "Ege Yöresi Kadın Giyiminde Gelenksel Toplumsal ve inançlara Dayalı Ögeler ve Günümüzde Yaşayan Yerel Örnekleri," II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1983.
- TANSUĞ, Sabiha. Türk Kadın Başlıkları, İstanbul: Yapı Kredi Bankası Yayınları, 1976.
- TANSUĞ, Sabiha. "Anadolu Giyim Kuşamında Geometrik Desenler ve Çiçek Desenleri," I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1981.
- TANSUĞ, Sabiha. Türkmen Giyimi, İstanbul: Apa Ofset Basımevi, 1985.
- TANSUĞ, Sabiha. Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları, İstanbul: Apa Ofset Basımevi, 1986.
- TAŞÇIOĞLU, Mukaddere. Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri, Ankara: Kadının Sosyal Durumunu Tetkik Kurumu Yayınevi, 1958.
- TÜRKOĞLU, Sabahattin. "Güneydoğu Anadolu' daki Bazı Halk Kıyafetlerinin Kaynağı," II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1983.
- TÜRK DİL KURUMU. Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1983.
- TÜRK DİL KURUMU. İmla Kılavuzu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- YATMAN, Nurettin. Türk Kumaşları, Ankara: Maarif Matbaası, 1945.
- YILDIZ, Hakkı. "Kütahya' nın Tarihçesi," Kütahya, İstanbul, Formül Matbaası, 1981.

E K L E R

ARAşTIRMADA KULLANILAN BİLGİ
TOPLAMA ARACI

GÖRÜŞME FORMU

ANKET NO :

UYGULAMA TARİHİ :

UYGULAMA YERİ :

1. ADINIZ SOYADINIZ :

2. YAŞINIZ :

3. DOĞUM YERİNİZ :

4. MEDENİ HALİNİZ :

() Bekar () Nişanlı () Evli () Dul

5. CİNSİYETİNİZ :

() Kadın () Erkek

6. ÖĞRENİM DURUMUNUZ :

() Okur-yazar değil () Lise
() Okur-yazar () Lise dengi
() İlkokul () Yüksekokul
() Ortaokul () Üniversite

7. Şu anda ikamet ettiğiniz yerde ne zamandan beri oturuyorsunuz?

() 1-5 yıl () 5-10 yıl
() 10-15 yıl () 15-20 yıl
() 20-25 yıl () 25-daha fazla

8. Şahsınıza ait geleneksel kadın giysiniz var mı?

() Var () Yok

9. Var ise kaç tane?

() 1 tane () 2 tane () 3 tane
() 4 tane () 5 tane () 6 tane-daha fazla

10. Giysinizi nasıl temin ettiniz?

() Satın aldım () Hediye
() Diktim, diktirdim () Ödünç aldım
() Atalarımдан kaldı () Başka

11. Giysinizi ne zaman temin ettiniz?

() Yeni alındı () 5-10 yıl önce
() 10-20 yıl önce () 20-50 yıl önce
() 50-60 yıl önce () Daha fazla

12. Giysinizin özel bir adı var mı?

() Yok

() Var

13. Giysiniz kaç parçadan oluşmuştur?

.....

14. Giysinizi oluşturan her parçanın özel bir adı var mı?

() Car

() Binofes

() Şal

() Barut

() Caket

() Tosba

() Eran

() Kuşak

() Çizge

() Bağdat

() Kemer

() Hebbe

() Fermene

() Al şalvar

() Takka

() Sarka

() Algömlük

() Gündük

() Şip

() Samurkürk

() Poyraklı

() Kuran

() Çintiyan

() Örtme

() Fita

() Şalvar

() Takı

() Pullu

() Yün çorap

() Pullu kaz

() Dalli

() Göynek

() Gıdık

() Köstekli

() Çarık

() Kaşık

() Çepken

() Paçalık

() Harayıl

() Üç etek

() Ferace

() Peşkir

() Başka

15. Giysinizi oluşturan parçaların yapım malzemesinin adları nelerdir?

() Canfes

() Adi kadife

() Satranç

() Altı parmak

() Yalaklı

() Kiremit

() Selimiye

() Merinos

() Mantın

() İpekli kumaş

() Seten

() Al kumaş

() Kadife

()

16. Giysinizin giyiniş sırasını yazınız.

.....

.....

.....

17. Giysiniz geçmişten günümüze bir değişikliğe uğramış mıdır?

() Evet

() Hayır

() Bilmiyorum

18. Giysiniz değişime uğradı ise değişim sebepleri nelerdir?

☐ Kıyafet inkılâbı	☐ Eski malzeme bulunamayışı
☐ Savaşlar	☐ Çok parçadan oluşması
☐ Göçler	☐ Ekonomik koşullar
☐ Moda	☐ Komşu illerin etkisi
☐ Başka	

19. Giysiniz değişime uğramadı ise uğramasını istermisiniz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

20. Giysinizin teknik açıdan değişimi hangi yönlerden görülmektedir?

☐ Malzeme	☐ Süsleme
☐ Model	☐ Başka

21. Giysinizin hangi parçaları değişikliğe uğramıştır?

- a.
b.
c.
d.
e.

22. Malzemede değişiklik hangi giysi parçasındadır?

☐ Binofes	☐ Algömlük
☐ Dane	☐ Çorap
☐ Şalvar	☐ Çarık
☐ Cepken	☐ Fermene
☐ İç gömleği	☐ Car
☐ Uzun entari	☐ Başka

23. Giysinizin modelinde bir değişiklik var ise bu değişiklik giysinizin hangi bölümündedir?

☐ Yaka	☐ Fermene
☐ Kol	☐ Şalvar
☐ Kup	☐ Etek
☐ Gömlek	☐ Başka

24. Giysinizin süsleresinde bir değişiklik var ise bu değişiklik giysinin hangi yönündedir?

☐ Malzeme	☐ İşleme
☐ Desen	☐ Başka

25. Giysinizde hangi süsleme tekniği kullanılmıştır?

☐ Maraş işi	☐ Dokuma	☐ Aplike
☐ Kanaviçe	☐ Hesap işi	☐ Makina nakış
☐ Tel kırma	☐ Çin iğnesi	☐ Boncuk oyası
☐ İğne oyası	☐ Türk işi	☐ Antep işi
☐ Beyaz iş	☐ Hazır süsler	☐ Başka

26. Giysiniz yaşlara göre bir özellik taşımakta mıdır?

☐ Evet	☐ Hayır	☐ Bilmiyorum

27. Cevabınız evet ise bu özelliği anlatınız.

.....
.....
.....
.....

28. Giysinizi ailenizde kimler kullanır?

☐ Çocuklar	☐ Yeni evliler
☐ Genç kızlar	☐ Kayınvalideler
☐ Nişanlılar	☐ Dul kadınlar

29. Aile büyüklerinden gençlere giysizin intikali nasıl olmaktadır?

☐ Kız evlatlara devredilir
☐ Erkek evlatlara devredilir
☐ Her iksine de devredilir
☐ Başka

30. Giysinizi elinizde bulundurmanızın (onu saklamanın) sebepleri nelerdir?

☐ Ekonomik güvence için
☐ Armağan olduğu için
☐ Eski değerleri korumak için
☐ Başka

31. Giysinizin size ne kadara mal olduğunu hatırlıyormusunuz?

.....
.....

32. Giysinizi nasıl değerlendirmeyi düşünüyorsunuz?

- ☐ Özel günlerde giyerek
- ☐ Hatıra olarak saklayarak
- ☐ Satıp, yerine başka birşey alarak
- ☐ Parçalarını bozup, modernize edip kullanarak
- ☐ Müzeye hediye ederek
- ☐ Başka

33. Giysinizi hangi günlerde kullanıyorsunuz?

- ☐ Günlük hayatta
- ☐ Doğumda
- ☐ Nişanda
- ☐ Sünnette
- ☐ Düğünde
- ☐ Başka

34. Giysinizi kullanışlı buluyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

35. Cevabınız hayır ise, nasıl kullanışlı hale getirilebilir?Anlatınız.

.....
.....
.....
.....

36. Giysinizi giymek sizde nasıl bir duygu uyandırıyor?

- ☐ Kendime güvenim geliyor
- ☐ Hoşlanıyorum
- ☐ Yöreye uyum sağlamayı kolaylaştırıyor
- ☐ Alışkanlık
- ☐ Onur duyuyorum
- ☐ Başka

37. Giysinizin tarihi hakkında neler biliyorsunuz?Anlatınız.

.....
.....
.....
.....

38. Giysinizin bütünüyle veya ihtiva ettiği motif ve kompozisyonları ile verdiği mesajlar var mıdır?

() Evet () Hayır () Bir fikrim yok

39. Cevabınız evet ise anlatır mısınız?

.....

.....

.....

40. Giysinizle ilgili olarak yörenizde öyküler var mıdır?

() Evet () Hayır () Hatırlamıyorum

41. Cevabınız evet ise anlatınız.

42. Sahip olmak istediğiniz yörenize ait giysi çeşidi var mıdır? Var ise niçin sahip olmak istiyorsunuz?

.....

.....

.....

.....